

Research Paper

Examining the Impact of the Quality of Sustainable Spatial Model Components on the Sense of Belonging among Residents of Rural Houses in the Plain Areas of Guilan Province (Case study: Plain Area of Tālesh City)¹

Sousan Ghanbari¹, Mansour Yegāneh*², Mohammad Rezā Bemāniān³

1. Ph.D. student, Department of Architecture, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish Island, Iran.
2. Associate Professor of Department of Architecture, Faculty of Art, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
3. Professor of Department of Architecture, Faculty of Art, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

 DOI: 10.22124/gscaj.2024.26435.1287

Received: 2024/01/17

Accepted: 2024/04/28

Abstract

In recent years, rural houses, like any other phenomenon, have been influenced by internal and external factors, undergoing significant changes and transformations, and have had consequences such as human alienation from the place and a decrease in the sense of place. The sense of belonging to the place is an important factor in forming users' connection with the place and creating a high-quality environment. Therefore, providing suitable rural housing, reconstruction, and renovation, usually followed to achieve a more favorable spatial quality, requires knowledge of the factors affecting the sense of place in its constituent elements. Therefore, the current research aimed to investigate the extent of the impact of the quality of sustainable spatial components in fostering a sense of belonging to rural houses in Tālesh. By obtaining its structural knowledge of these components within the framework of indigenous architecture, which can be transmitted to future generations like other principles, the research aimed to significantly influence the design of contemporary rural structures. For this purpose, the information of this research has been collected based on library studies and field observations. It was descriptive-analytical research, and its data was collected through a survey method using a semantic difference questionnaire. The research sample included 670 residents of rural houses in the Tālesh region, the were selected by quota distribution. After distributing and completing the questionnaires, correlation and regression tests were used in Spss software to check the research data. The findings of this research showed that among the components of the sustainable spatial model, the quality of the eco-territorial variable and its manifestation in the physical environment of Tālesh rural houses had the greatest effect on the sense of belonging of the people using the space with an influence coefficient of 0.834%. Therefore, to increase the sense of place in Tālesh rural houses, its constituent elements should be recreated with shapes and materials compatible with the environment and the place.

Keywords: Indigenous Architecture, Sense of Belonging, Sustainable Spatial Model, Rural Houses, Tālesh City.

Highlight

- The eco-territorial variable is the most effective component in increasing the sense of place in Tālesh rural houses.
- The spatial variable among the components of sustainable place has the least effect on increasing the sense of place of Tālesh rural houses.
- The lack of use of local forms and materials has reduced the sense of belonging in Tālesh rural houses.

Extended Abstract

Introduction

The sense of belonging to a place creates a strong bond between a person and a place, and people identify with the place they belong to. The lack of sense of place and flexibility is one of the most obvious problems in rural areas caused by the lack of sense of belonging to the space. In some rural areas, the lack of a sense of place has caused

1. This article has been extracted from Ph.D. thesis of the first author with the title of 'Codification of the Evolutionary Framework of the Vernacular Architecture of Guilan's Plain Rural Houses' under the supervision of second author and advice of third author at Department of Architecture, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish Island, Iran.

* Corresponding Author: yeganeh@modares.ac.ir

a lack of attachment and stability, and the emptying of inhabitants in those areas, and finally, people have migrated to cities.

Paying attention to the sense of place plays a decisive role in the desirability of rural spaces, including houses. Therefore, it is necessary to identify the most important and most prioritized criteria and measures of each of the qualities that form rural houses that can lead to the formation of rural houses with an identity compatible with the cultural and social realities of the society. So, considering the importance of a sense of belonging to a place in the formation of people's relationship with the environment and in creating quality living environments, the present research aimed to understand the impact of the quality of the components of the sustainable place model in creating a sense of belonging to a place, so that by knowing these effects, the architecture of houses can be improved the present rural houses. In other words, the current research aimed to answer these questions: how much do the components of the sustainable spatial model affect people's sense of belonging? Is there a correlation between the components of the sustainable place model in creating a sense of place belonging? To answer these questions, an attempt has been made to investigate the Tālesh local houses, which have unique characteristics as a manifestation of art and beauty in the rural sector and can be used and expanded in the design and planning of the housing sector today.

Methodology

The present research is descriptive-analytical. The data were collected using library and field studies. Descriptive and inferential statistical analyses were conducted using SPSS software. The statistical population of this research included all residents of the villages in Tālesh City. From among them, 670 individuals were selected by quota distribution as the research sample to respond to the questionnaire. The questionnaire was developed using meaningful differentiation based on the paired attributes and bipolar characteristics. The scoring scale of this questionnaire was the seven-point Likert attitude scale. The reliability of this questionnaire was measured using Cronbach's alpha.

Results and discussion

The results of the Pearson correlation coefficient indicated that considering the changes in the architectural patterns, in terms of mental perception, the physical and ecological components, with a correlation coefficient of 0.665, are the most important and influential components of sustainable rural houses in Tālesh. This suggests that in rural houses in Tālesh the more the features compatible with the environment and locality appear and are in harmony with the surrounding environment, the more the constructed structure will possess authenticity, strengthening the residents' sense of belonging to their living space. Further regression analysis results indicated that more attention should be paid to the ecological land variable to achieve a desirable sense of place in rural houses. The ecological-land characteristics significantly impact individuals residing in rural houses with a coefficient of 0.834. Regression analyses also revealed that meaningful, physical, activity-related, ecological-land, and spatial features have the highest correlations with the variables such as emotional attachment, suitability of materials, climatic comfort, materials compatible with the environment and locality, and an adequate number of spaces, respectively.

Conclusion

The results indicated that the rural houses in Tālesh encompass various meanings in terms of functional, social, mental-cognitive, sensory, and symbolic aspects beyond their physical structure. To improve its physical-spatial quality, it is necessary to use the characteristics of the territorial ecosystem. The results of field data suggested that the formation of the meaning of house is associated with the presence of memories in the related place. With the physical changes in contemporary houses and the increase in connection with nature, the possibility of making memories should be created in the space. Given that the obtained results showed a significant correlation between the physical quality and the ecological land quality, and the increase in the quality of one of these two variables will significantly lead to an increase in the other variable, it is evident that the use of ecological-land features in the Tālesh region can enhance the sensory dimensions that play a crucial role in transforming a dwelling into a house. Utilizing these features in the components constituting rural houses contributes to shape the foundations of users' relationships with the environment, ultimately creating high-quality living environments by meeting individuals' needs.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgment

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

Citation:

Ghanbari, S., Yegāneh, M., & Bemāniān, MR. (2025). Examining the Impact of the Quality of Sustainable Spatial Model Components on the Sense of Belonging among Residents of Rural Houses in the Plain Areas of Guilan Province (Case study: Plain Area of Tālesh City). *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 5 (4), pp. 57-78.

DOI: 10.22124/gscaj.2024.26435.1287

Copyrights:

Copyright for this article are retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

بررسی تأثیر کیفیت مؤلفه‌های مدل مکان پایدار در میزان حس تعلق ساکنین خانه‌های روستایی نواحی جلگه‌ای (محدوده مورد مطالعه: ناحیه جلگه‌ای شهرستان تالش)^۱

سوسن قنبری^۱، منصور یگانه^{۲*}، محمدرضا بمانیان^۳

۱. دانشجوی معماری، واحد بین‌المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران.

۲. دانشیار گروه معماری، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۳. استاد گروه معماری، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

doi DOI: 10.22124/gscjaj.2024.26435.1287

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۰/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۰/۰۹

چکیده

در سال‌های اخیر خانه‌های روستایی نیز مانند هر پدیده‌ای تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی، از تغییرات و دگرگونی‌های وسیعی برخوردار بوده و پیامدهایی نظیر بیگانگی انسان با مکان و کاهش حس مکان را در پی داشته است. حس تعلق به مکان یکی از عوامل مهم در شکل‌گیری ارتباط استفاده‌کنندگان با مکان و ایجاد محیط با کیفیت می‌باشد. لذا تأمین مسکن روستایی مناسب، بازسازی و نوسازی آن که قاعداً با هدف نیل به کیفیت فضایی مطلوب‌تر دنبال می‌شود، نیازمند اطلاع از عوامل مؤثر بر حس مکان در عناصر تشکیل دهنده آن است. بر این اساس پژوهش حاضر به دنبال بررسی میزان تأثیرگذاری کیفیت مؤلفه‌های مکان پایدار در ایجاد حس تعلق به خانه‌های روستایی تالش می‌باشد تا با دستیابی به دانش ساختاری آن در الگوی معماری بومی که می‌تواند همانند دیگر مقوله‌ها به نسل‌های آینده انتقال یابد، تأثیر بسزایی در طراحی بناهای روستای امروزی به وجود آورد. بدین منظور اطلاعات پژوهش حاضر براساس مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی گردآوری شده است. روش این تحقیق توصیفی-تحلیلی است و داده‌های آن از طریق روش پیمایشی مبتنی بر استفاده از پرسشنامه افتراق معنایی جمع‌آوری شده است. حجم نمونه در این پژوهش ۶۷۰ نفر بود که از میان افراد بالای ۱۸ سال در روستاهای جلگه‌ای تالش به روش توزیع سهمیه‌ای انتخاب شدند. پس از توزیع و تکمیل پرسشنامه‌ها، برای بررسی داده‌های پژوهش از آزمون t تک نمونه‌ای، همبستگی و رگرسیون در نرم افزار Spss استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که از میان مؤلفه‌های مدل مکان پایدار، کیفیت متغیر بوم-سرزمینی و تجلی آن در محیط کالبدی خانه‌های روستایی جلگه‌ای تالش با ضریب تأثیر ۰/۸۳۴ درصد بیشترین تأثیر و کیفیت متغیر فضایی با ضریب تأثیر ۰/۱۰۸ درصد کمترین تأثیر را بر میزان حس تعلق افراد استفاده‌کننده از فضا داشته است. همچنین در متغیر بوم-سرزمینی، مصالح سازگار با بوم و محل نیز با ضریب تأثیر ۰/۹۳۶ درصد بیشترین تأثیر را در ایجاد حس تعلق مکانی دارند. بنابراین در خانه‌های روستایی تالش، علاوه بر در نظر گرفتن ویژگی‌هایی همچون آسایش اقلیمی که در کیفیت فعالیتی بیشترین میزان تأثیر را دارند، عناصر تشکیل دهنده آن باید با شکل و مصالح سازگار با بوم و محل بازآفرینی شوند تا از لحاظ معنایی نیز حس تعلق خاطر بیشتری را ایجاد نمایند.

واژگان کلیدی: معماری بومی، حس تعلق، مدل مکان پایدار، خانه‌های روستایی، شهرستان تالش.

نکات برجسته:

- متغیر بوم-سرزمینی مؤثرترین مؤلفه افزایش حس مکان در خانه‌های روستایی تالش است.
- متغیر فضایی از میان مؤلفه‌های مکان پایدار کمترین تأثیر را در افزایش حس مکان خانه‌های روستایی تالش دارد.
- عدم استفاده از فرم و مصالح بومی موجب کاهش حس تعلق در خانه‌های روستایی تالش شده است.

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «تدوین چارچوب تکاملی معماری بومی خانه‌های روستایی جلگه‌ای گیلان» است که با راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در گروه معماری، واحد بین‌المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران انجام شده است.

* نویسنده مسئول: yeganeh@modares.ac.ir

۱. مقدمه

مسکن به عنوان یکی از پدیده‌های واقعی، از نخستین مسائلی است که بشر همواره در تلاش برای دگرگونی و یافتن پاسخی مناسب، معقول و اندیشیده برای آن بوده است. در روستاها مسکن ارتباط عمیقی با محیط داشته و به خوبی به اصالت زندگی و پتانسیل‌های محیطی آگاه بوده و به جای بی‌توجهی به نیازهای زندگی و مبارزه با متغیرهای جغرافیایی، در هماهنگی با آن شکل گرفته است (سرتیپی‌پور، ۱۳۹۰: ۸). ساختار کالبدی مسکن روستایی که تصویری از بستر و زندگی روزمره روستایی در خدمت شیوه‌ای خاص از فعالیت‌های انسانی قرار دارد، حکایت از طراحی هوشمندانه آنها در جهت منافع انسان و محیط زیست دارند و سازندگان این واحدهای بومی در هر زمان و مکان تلاش کرده‌اند تا از طریق ایجاد رابطه‌ای دوستانه میان محیط زیست، فرهنگ و فرم معماری، فضاهای زندگی را در جهت انسانی شدن سوق دهند (قنبری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۵۵). اما آنچه امروز نگران کننده است عدم توجه به شناخت ژرفی است که بسیاری از معماران ما از تبعات معماری برجای مانده دهه‌های گذشته دارند، در حالی که گذشته باید چراغ راه آینده باشد. عدم شناخت و آگاهی ژرف از آنچه رخ داده، مشکلات عدیده‌ای را موجب خواهد شد، بنابراین باید راه گمشده را بازیابیم و از شرایط موجود به یک نگرش نو برسیم. یکی از این نگرش‌ها، استفاده به جا از زبان معماری گذشته است (حسنی و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۲).

بدون شک معماری خانه‌های روستایی گیلان یکی از شیوه‌های با ارزش به یادگار مانده از روزگاران گذشته است که ضمن برخورداری از ارزش‌های معماری بر اساس انطباق نیازهای انسانی در طی سالیان دراز تکامل، شکل خاصی از فضاهای مسکونی در آن پدید آمده است. معماری این منطقه از مصالح مورد استفاده تا فرم کلی بنا تحت تأثیر محیط پیرامون می‌باشد، راه‌حل‌ها و شیوه‌هایی منطقی جهت فراهم نمودن شرایط آسایش انسان ابداع کرده است (گرچی مهلبانی و دانشور، ۱۳۸۹: ۱۳۶). معماری خانه‌های روستایی جلگه‌ای تالش در گذشته، مبتنی بر پاسخگویی خردمندانه به روابط اجتماعی انسان‌ها، شرایط اقلیمی معتدل و مرطوب، توانایی‌های اجرایی و مصالح در دسترس شکل گرفته است. بدین منظور خانه‌های بومی این منطقه به صورت گسترده و بر روی کرسی چینی ایجاد شده است. بناها اغلب دارای تزئینات چوبی و بازشوهای متعدد داشته‌اند و روند گسترش آنها بر اساس اولویت‌های اقلیمی و همگام با نیازهای خانوار به ترتیب از سمت جنوب، شرق، غرب و سپس در ارتفاع می‌باشد. خانه‌های روستایی جلگه‌ای تالش فراتر از یک فضای مسکونی صرف بوده و فضاهای ایجاد شده در آن علاوه بر سکونت، فعالیت‌های دیگر ساکنین نظیر فعالیت‌های اقتصادی، معیشتی، همچنین برخی فعالیت‌های اجتماعی و آئینی را نیز پوشش می‌دهد. شیب سقف، ابعاد اتاق‌ها، موقعیت استقرار ایوان، پنجره‌ها، درها و بسیار موارد دیگر به مدد گذر از فرآیند طولانی آزمون و خطاهای مکرر، پیوسته بهینه شده‌اند از این رو حاوی ارزشهای بسیاری هستند.

اما تحولات عظیم در دوران معاصر این امر را به روشنی نشان می‌دهد که با وجود پیشرفت دانش و توان مهندسی و تکنولوژی ساخت، هیچکدام نتوانسته است در بالا بردن کیفیت فضاها و ارزش‌های معماری متناسب با زندگی انسان معاصر کمک شایانی کند؛ به گونه‌ای که فضاهای معماری امروز به فضاهایی تک بعدی و فاقد معنا تبدیل شده و این تغییرات تا جایی پیش رفته که به نادیده گرفتن برخی مبانی اولیه و بنیادین نیز منجر گردیده و الگوی فضا به بسیاری از موارد بی‌اعتنا شده است (جعفری نجف‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۱). در معماری روستایی امروز، انسان دیگر فضایی آشنا نمی‌بیند، یکنواختی و سردی فضا، کالبد معماری را بی‌محتوا نموده و رشته اتصالات فضایی خاطرات و هویت را از هم پاشیده است (رضوی و سلیمانی، ۱۳۸۴: ۲۳). چرا که ایجاد حس تعلق به محیط، استفاده استادانه از هندسه و مصالحی که زمین به انسان‌ها اهدا کرده است، از سنت‌های دیرینه معماری بومی قدیم می‌باشند که در معماری امروز مشاهده نمی‌شود. خانه‌های قدیم در میان جنگل و شالیزارها با کالبدی پویا و نرم، جریان زندگی گیله مرد و گیله زن قدیم را به نمایش می‌گذارند. چند لایه‌ای بودن نماهای اصلی و داشتن فضاها با حداکثر تخلخل در خارجی‌ترین سطح، نماد بنای قدیم است. در مقابل حجم‌های صلب و راست گوشه به همراه سقف‌های تیز مثلثی شکل و کولرهای گازی سوار شده بر جداره‌ها، سیمای شهر و روستای امروز گیلان را تشکیل داده‌اند (اسکندر، ۱۳۸۵: ۱۰۴). انسان با شناخت مکان می‌تواند به شناخت خود دست یابد. حس تعلق به مکان یکی از واکنش‌های احساسی و عاطفی انسان نسبت به محیط است که فرد را به مکان پیوند داده و هویت شخص و مکان را شکل می‌دهد. حس تعلق به مکان، پیوندی محکم بین فرد و مکان ایجاد کرده و افراد خود را با مکانی که به آن تعلق دارند می‌شناسند (عنابستانی و فعال جلالی، ۱۴۰۰: ۳۳). فقدان حس مکان و انعطاف‌پذیری یکی از بارزترین مشکلات در فضاهای روستایی است که ناشی از عدم حس تعلق به فضا است.

در برخی از مناطق روستایی کمبود حس مکان سبب عدم دل‌بستگی، عدم پایداری و خالی شدن سکنه در آن مناطق و در نهایت راهی شدن افراد جهت مهاجرت به شهرها گردیده است (واصفیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱). در این راستا از آنجایی که در مطلوبیت فضاهای روستایی از جمله خانه‌های آن توجه به حس مکان نقش تعیین کننده‌ای دارد. لذا شناسایی مهمترین و با اولویت‌ترین معیارها و سنجه‌های هر یک از کیفیت‌های شکل دهنده خانه‌های روستایی که می‌تواند منجر به شکل‌گیری خانه‌های روستایی با هویت و سازگار با واقعیت‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه آن باشد، امری ضروری است. بدین منظور با توجه به اهمیت حس تعلق به مکان در شکل‌گیری ارتباط افراد با محیط زیست و ایجاد محیط‌های زیستی با کیفیت، مسئله پژوهش حاضر درک میزان تأثیرگذاری کیفیت کالبدی، فضایی، معنایی، فعالیتی و بوم-سرزمینی در ایجاد حس تعلق ساکنین به خانه‌های روستایی است. در واقع هدف کلی پژوهش آن است تا با شناخت ساختاری این تأثیرات بتواند طراحی خانه‌های روستایی امروزی را بهبود بخشیده و از طریق استخراج این شاخص‌ها محرکی در مسیر بازآفرینی فرهنگ اصیل سکونتگاه‌های روستایی شوند. به عبارتی پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤالات است که مؤلفه‌های مدل مکان پایدار به چه میزان در حس تعلق افراد تأثیر می‌گذارند؟ آیا همبستگی بین مؤلفه‌های مدل مکان پایدار در ایجاد حس تعلق مکانی وجود دارد؟ برای پاسخگویی به مسائل مطرح شده در پژوهش حاضر به بررسی خانه‌های بومی تالش که به عنوان جلوه‌ای از هنر و زیبایی در بخش روستایی دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است و امروزه نیز قابلیت استفاده و گسترش در طراحی و برنامه‌ریزی در بخش مسکن را دارد، پرداخته شده است.

۲. مبانی نظری

عوامل متعددی سازنده کیفیت خانه‌های روستایی هستند. کیفیت فضاهای تشکیل دهنده در خانه‌های روستایی تأثیر مستقیمی در میزان حس تعلق ساکنین به آنها دارد. به منظور بررسی این عوامل و همچنین میزان تأثیرگذاری کیفیت فضاها در حس تعلق مکانی در خانه‌های روستایی به بررسی ادبیات نظری موضوع پرداخته شده است.

۲.۱. خانه روستایی تالش

خانه، مفهومی است که به فضای درون توجه و تأکید بیشتری دارد. خانه، بلافاصله‌ترین فضای مرتبط با انسان محسوب می‌شود که به طور مداوم بر رفتار وی تأثیر می‌گذارد و اولین جایی است که انسان احساس تعلق به فضا را در آن تجربه می‌کند. شولتز معتقد است مهمترین حسن خانه این است که رویا را در خود می‌پروراند و به ما این امکان را می‌دهد که در آرامش در تخیلات خود غرق شویم (سرتیپی‌پور، ۱۳۹۰: ۷). خانه، کانون سکونت انسانی است که در آن تمامی فعالیت‌های روزمره و خواسته‌ها و نیازهایش را با توجه به اقتضائات محیط، اعم از اقتضائات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و اقلیمی سامانمند نموده است. سکونت یا به تعبیری دیگر، زندگی کردن انسان در خانه محقق می‌شود. خانه همچون هر بنایی، برای آن ساخته می‌شود که فضایی برای در بر گرفتن فعالیت‌های مرتبط با حیات انسان پدید آورد. از این‌رو خانه از سه وجه اصلی یعنی کالبد، فضایی که از طریق کالبد حاصل می‌شود و در نهایت، فعالیت‌های واقع در آن تشکیل شده است (ترکاشوند و راهب، ۱۳۹۳: ۲۴).

خانه‌ها از نظر مصالح ساخت، شکل و آرایش قسمت‌های مختلف، تحت شرایط جغرافیایی محیط خود قرار می‌گیرند و به سبب انعکاس این تأثیر از اهمیت جغرافیایی برخوردار می‌شوند. مسکنی که بیشترین تطابق را با محیط جغرافیایی داشته و تأثیرات محیط خود را به خوبی منعکس می‌کند مسکن روستایی می‌باشد (ظاهری، ۱۳۷۴: ۵۶). کلید فهم خانه روستایی وابسته به شناخت فضاست و از این طریق است که باید فضای مطلوب و دلنشین برای زندگی روستایی به وجود آورد. گرچه خانه‌های بومی روستایی طبق فرهنگ و رسوم محلی شکل گرفته، اما شکل و سازماندهی این خانه‌ها اتفاقی و برحسب تصادف نبوده بلکه در کنار پاسخگویی به نیازها و احتیاجات انسانی تصور فضایی روستائیان نقش بسیار تعیین کننده‌ای در شکل‌گیری آنها داشته است (سرتیپی‌پور، ۱۳۹۰: ۱۳).

در پهنه جغرافیایی گیلان که رطوبت هوا و بارش باران بسیار زیاد است، مسکن روستائیان نه تنها باید جوابگوی نیاز انسان به سرپناه باشد، بلکه باید اسایش اقلیمی را نیز بطور نسبی در برگیرد (خاکپور، ۱۳۸۴: ۶۴). معماری بومی گیلان با ویژگی‌های غنی، به عنوان نمونه‌ای مناسب از هماهنگی و تلفیق بنا با طبیعت می‌باشد که حاصل عوامل مختلف اقلیمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... بوده و بیشترین تأثیر را از اقلیم و طبیعت پیرامون خود گرفته است (گرچی مهلبانی و دانشور، ۱۳۸۹: ۴۳). معماری

این منطقه از مصالح مورد استفاده تا فرم کلی بنا تحت تأثیر محیط پیرامون می باشد، راه حل ها و شیوه‌هایی منطقی جهت فراهم نمودن شرایط آسایش انسان ابداع کرده است.

براین اساس میتوان گفت در ساخت و احداث سکونتگاه‌های بومی در تالش عمدتاً شرایط اقلیمی و معشیتی مورد توجه بوده است. بطوریکه در مناطق جلگه‌ای آن اغلب خانه‌ها به دلیل ایجاد کوران هوا پراکنده بوده و در اطراف آنها فضاهایی به صورت کشتزار، همچنین عناصر خدماتی مانند طویله، انبار گاه و نشاء برنج وجود داشته است. در این منطقه خانه که مجموعه‌ای از اتاق‌ها با عملکردهای گوناگون و فصلی است، در یک یا دو طبقه به صورت تودرتو و مرتبط با هم از طریق ایوان (ترسر) در طبقه همکف یا تالار (کتام) سرپوشیده در طبقه اول، محدوده عرصه‌ی خصوصی را تعریف می کند (محمدزاده دوگاهه و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۸). درخصوص عرصه‌بندی و تعیین قلمرو خصوصی و فضاهای نیمه‌عمومی واحدهای مسکونی روستایی، سلسله مراتب دسترسی از معبر به مسکن، به دلیل خویشاوندی و آشنایی افراد یک روستا با یکدیگر، دارای درجات مختلف نبوده و به وضوح مشخص نیست. همچنین مرز میان دو واحد مسکونی نیز قراردادی بوده و بیشتر اوقات برای هر خانه حریم بصری محکمی وجود ندارد و تداخل در عرصه‌های خصوصی و عمومی مشاهده می‌شود (خاکپور، ۱۳۹۱: ۷۶).

بر این اساس در معماری بومی تالش باتوجه به اینکه عناصر کالبدی آن به صورت یکپارچه و هماهنگ با ساختار معماری بنا طراحی می‌شدند که این عناصر کالبدی براساس ترکیب سه الگوی فضای باز، بسته و نیمه‌باز صورت گرفته طبق جدول زیر است.

جدول ۱. فضاهای تشکیل دهنده خانه‌های روستایی تالش

کالبد بنا	نوع فضا	کاربری	اجزاء	جزئیات
فضای باز	حیات	انعکاس طبیعت در محیط خانه رفتارهای فرهنگی و اجتماعی تهویه فضای بسته	- دیوارهای کوتاه - باغچه - درختان پرتقال..	- مصالح دیوار: پرچین‌های چوبی (چوب‌های بدون محصول به صورت تیرک‌های افقی و عمودی) - چپر (شاخ و برگ و درختان حرص شده)
	پلکان	ارتباط حیات با خانه و طبقه اول	- ارتفاع و کف پله	مصالح پلکان‌های طبقه اول از جنس چوب می‌باشد.
فضای نیمه باز	ورودی	عنصر رابط فضای بیرونی و درونی سلسله مراتب فضایی کنترل حریم خصوصی	- در - ایوان	- دارای در دولنگه با جنس چوبی - دارای طاقچه وستون تزئینی
	ایوان	ارتباط دهنده حیات به تالار، اتاق‌ها جهت‌گیری معین برای اقامت فصلی انجام کارهای روزمره، محل استراحت عامل ارتباط با طبیعت، تهویه طبیعی	- سقف - کف - دیوار	- دارای درهای ورودی به اتاق‌ها - دارای طاقچه وستون‌های تزئینی - دارای پلکان برای ورود به طبقات بالا
فضای بسته	تالار (ایوان طبقه بالا)	جنبه تقسیم فضا دسترسی به فضای اتاق خواب جهت استفاده از فضا در تابستان	- کف - سقف - ستون	- قرارگیری آن اغلب در جبهه جنوبی ساختمان - قرارگیری انبار یا طویله در زیر آن - فضای استراحت در تابستان
	انواع اتاق	خواب نشیمن پخت و پز	- دروینجره - سقف چوبی - تنور و اجاق	- داشتن اتاق‌های انعطاف‌پذیر (کاربری متفاوت باتوجه به موقعیت)
فضای بسته	انباری و طویله	محل نگهداری ادوات کشاورزی محل دام و طیور، ذخیره غلات	- در - طاقچه	- قرارگیری انبار در یکی از گوشه‌های جنوبی بنا - طاقچه در دیوار برای قرار دادن وسایل

۲.۲. مفهوم مکان وحس تعلق به آن

مکان، صیغه اسم ظرف است؛ مشتق از کَوْن به معنای «بودن» و به معنای مطلق «جا» و بودن خود به معنای «وجود هستی» و «هستی داشتن» است. همچنین گذراندن عمر و «زندگی کردن» نیز معنی می‌دهد (دهخدا، ۱۳۷۲: ۵۰۳۶). ادوارد رلف^۱ (۱۹۷۶) بیان می‌کند اصطلاح مکان در مقابل فضا مستلزم یک رابطه عاطفی قوی موقتی یا طولانی بین یک شخص و یک مکان فیزیکی خاص است و بذل توجه بیشتری به محیط فیزیکی دارد. راپوپورت نیز مکان را یکی از چهار عنصر تعریف کننده فضا معرفی می‌کند که در ترکیب با معنی، زمان و ارتباطات، محیط انسان ساخت را شکل می‌دهند (رمضانی و همکارانش، ۱۴۰۱: ۶۴). مکان زمینه‌ای برای فعالیت‌ها است و عموماً دارای هویت شناختی بوده، در برگیرنده عوالم اجتماعی متنوع و دارای تاریخی که گذشته، حال و آینده را به هم متصل می‌کند (پرتوی، ۱۳۸۲: ۴۲). مکان علاوه بر عناصر کالبدی شامل پیام‌ها، معانی و رمزهایی است که مردم براساس نقش‌ها، توقعات، انگیزه‌ها و دیگر عوامل آن را رمزگشایی و درک می‌کنند و در مورد آن به قضاوت می‌پردازند (Rapoport, 1990). شناخت یک مکان، پدیده‌ای اجتماعی است (Lang, 1994: 291)؛ همچنین از شروط اولیه برای ایجاد حس تعلق به مکان.

تعلق به مکان که بر پایه حس مکان به وجود می‌آید فراتر از آگاهی از استقرار در یک مکان است. این حس به پیوند فرد با مکان منجر شده و در آن انسان خود را جزئی از مکان می‌داند و اساس تجربه‌های خود از نشانه‌ها، معانی، عملکردها و شخصیت نقشی برای مکان در ذهن خود متصور می‌سازد و مکان برای او قابل احترام می‌شود (سجادزاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۳). حس تعلق به منظور بهره‌مندی و تداوم حضور انسان در مکان نقش مهمی ایفا می‌کند به گونه‌ای که به پیوند فرد با بافت منجر می‌شود؛ در این صورت انسان خود را جزئی از بافت می‌داند و براساس تجربه‌های خود از نشانه‌ها، معانی، عملکردها و شخصیت نقشی برای بافت در ذهن خود متصور می‌سازد. این نقش نزد او منحصر به فرد بوده و در نتیجه مکان برای او مهم و قابل احترام می‌شود. این حس از دو عامل فضا و انسان ساخته شده و تغییرات هرکدام در میزان تعلق مؤثر است (پاکزاد، ۱۳۷۴: ۴۵). به گفته لینچ حس مکان عاملی است که میان انسان و مکان ارتباط برقرار کرده و وحدت می‌آورد. فضا باید هویت قابل ادراکی داشته باشد و قابل شناسایی، به یاد ماندنی و نمایان باشد تا حس مکان ایجاد کند که این نوع حس مکان می‌تواند حس تعلق نیز به همراه داشته باشد (Lynch, 1997). حس تعلق به مکان که عامل مهم در شکل‌گیری پایه‌های ارتباطی استفاده‌کنندگان و محیط می‌باشد، نهایت منجر به ایجاد محیط‌های با کیفیت خواهد شد. ویژگی‌های کالبدی نظیر (فرم، رنگ، اندازه، شکل، مقیاس، بافت) و روابط اجزا کالبدی با تأمین و تأکید بر فعالیت‌های اجتماعی محیط، نقش مهم و مؤثر در شکل‌گیری حس تعلق دارد (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۱۰۶).

حس مکان در طراحی معماری روستایی به دو معنا است یکی احساس ذهنی و یا دلبستگی به معماری روستایی و دیگری آنچه به معماری روستایی شخصیت و تعریف می‌دهد. توجه طراح مسکن روستایی به مجموعه عوامل ایجادکننده‌ی حس تعلق مکانی و اثرگذار بر طراحی معماری روستایی، احتمال غفلت از برخی وجوه پنهان معماری روستایی را در حین طراحی کاهش می‌دهد. به عبارت دیگر نگاه جامع به وجوه یک خانه روستایی، تطابق طرح پیشنهادی با شرایط، نیازها و انتظارات امروزی زندگی روستایی را افزایش می‌دهد. در نتیجه این امر باعث ارتقاء حس تعلق مکانی روستاییان و همچنین مشارکت و استقبال آنان از پیشنهادهای ارائه شده می‌شود (زارعی و همکارانش، ۱۳۹۸: ۴۵).

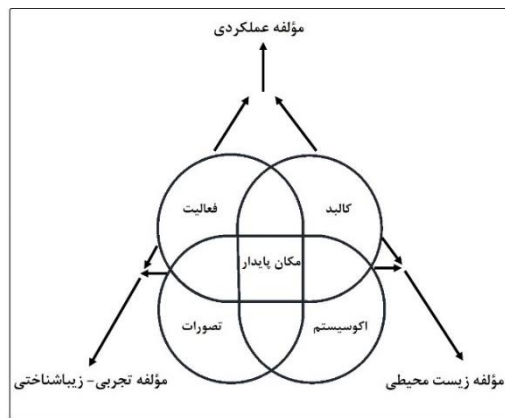
۳.۲. مؤلفه‌های مدل مکان پایدار

کانتر آدر سال ۱۹۷۷ مؤلفه‌های سازنده مکان را فعالیت، فرم یا کالبد و تصورات می‌داند (Montgomery, 1998). براین اساس طبق مدل نظری کانتر، مکان؛ نتیجه روابط متقابل میان عوامل؛ رفتار انسانی، معانی، ارزشها و مشخصات کالبدی است (Canter, 1971). گرچه نظریه مکان پیشنهادی کانتر و مدل‌های مبتنی بر آن، بنیان نظری کارآمد و قابل توجهی برای طراحی است، با این وجود در پرتو پیشرفت دانش‌های طراحی در دهه‌های اخیر لازم است که برخی نارسایی‌های مدل نظری مزبور، که در دهه ۱۹۷۰ میلادی تدوین گردیده بود، رفع شود. مبحث پایداری مبتنی بر بوم‌شناسی و توجه به محیط و قرارگاه طبیعی از جمله مباحثی است که از

1. Edward Relph

2. Canter

دهه ۱۹۸۰ طرح شده و برخی از مهمترین نظریه‌های طراحی به واسطه عدم لحاظ آن مورد چالش قرار داشته‌اند. از همین روی گلکار با افزودن بعد بوم‌شناسی و اکوسیستم به مدل کانتر، مدل مکان پایدار را شکل می‌دهد (گلکار، ۱۳۹۳: ۱۲۶). همانگونه که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، برطبق مدل مکان پایدار عوامل کالبدی، فعالیتی، معنایی و بوم-سرزمینی سازنده کیفیت‌های مکان هستند.

شکل ۱. مدل مکان پایدار (منبع، گلکار، ۱۳۹۳)

عناصر طبیعی در هر حال به عنوان ظرفیت‌ها و توانایی‌های بالقوه‌ای ایجاد و تشدید انگیزه‌ی این دخالت‌ها محسوب می‌شوند و شرایط مناسب توسعه کالبدی هر منطقه‌ای را برای استفاده و استقرار کاربری خاص بیان و فراهم می‌سازند؛ سپس می‌توانند با تلفیق فضاهای انسان ساخت با عناصر طبیعی، مجموعه‌هایی از بدیع‌ترین مناظر تا بدترین چشم انداز بصری به خود بگیرند (بزدگرد، ۱۳۹۰: ۸۰).

۳.۲.۱. مؤلفه کالبدی - معنایی

به عقیده شولتز حس مکان در مکان‌هایی یافت می‌شود که دارای شخصیت متمایز و مشخص هستند و دارای مصالح، شکل، بافت و رنگ ملموس است (ناطق، ۱۳۹۹: ۲۵). فریتز استیل معتقد است مهمترین عوامل کالبدی مؤثر در ادراک و حس مکان، اندازه مکان، درجه محصوریت، تضاد، مقیاس، تناسب، مقیاس انسانی، فاصله، بافت، رنگ، بو، صدا و تنوع بصری است، او همچنین خصوصیات نظیر هویت، تاریخ، توهم راز و رمز، لذت شگفتی، امنیت، سرزندگی، شور و خاطره را موج برقراری رابطه متمرکز با مکان می‌داند (موسی‌ئی‌جو و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۴).

همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد ویژگی‌های کالبدی محیط با ایجاد معانی و تأمین فعالیت‌های خاص، در ایجاد حس مکان مؤثر است (میرغلامی و آیشم، ۱۳۹۵: ۷۲). مؤلفه‌های کالبدی که نقش مؤثر در شناخت ساختار و درک فضا دارند، معانی با ایجاد ادراکی درونی از فضا، عاملی در به وجود آمدن هویت، زیبایی و لذت از فضای ساخته شده هستند (فلاح، ۱۳۸۵: ۵۸). در واقع مؤلفه‌های سازنده فضای معماری با ایجاد تصاویر ذهنی و ادراکی درونی نسبت به نشانه‌ها، به مفهومی غیر مادی اشاره دارند و از این طریق بر کیفیت ادراکی فضای معماری و حس مکان تأثیر گذارند. حس مکان از یک‌سو ریشه در تجربیات ذهنی همچون خاطره، سنت، تاریخ، فرهنگ، اجتماع داشته و از سوی دیگر متأثر از زمینه‌های عینی و کالبدی محیط ساخته شده است؛ بنابراین این مفهوم که حاصل ارتباط درونی انسان، تصورات ذهنی او ویژگی‌های محیطی است، می‌تواند در بسیاری از وجوه وابسته و تحت تأثیر عوامل نشانگی باشد (Relph, 1976: 43).

۳.۲.۲. مؤلفه عملکردی-فعالیتی

عناصر کالبدی محیط با همسازی فعالیت‌ها از طریق تأمین و قابلیت انجام آن و با ارضای نیازهای فردی در درجه اول و نیازهای اجتماعی ناشی از فعالیت‌های گروهی در درجه بعد، امکان ایجاد حس در مکان را فراهم می‌کند (جوان فروزنده و مطلبی، ۱۳۹۰: ۲۵). تأمین فعالیت‌ها از فضا با رضایتمندی از ویژگی‌های متغیر محیط مانند دما، صدا و امکان انجام فعالیت‌های فردی و تعاملات

اجتماعی توسط عناصر ایستای محیط مانند ابعاد، تناسبات و فرم‌ها به وجود می‌آید (فلاحت، ۱۳۸۵: ۶۳). در واقع ویژگی‌های کالبدی محیط با تسهیل فعالیت‌ها، منطبق بر الگوهای رفتاری افراد و با تأمین نیازهای استفاده‌کنندگان از مکان، در برقراری تعلق اجتماعی محیط مؤثر واقع می‌شود و امکان ایجاد و ارتقای پیوندهای اجتماعی در محیط را فراهم می‌کند (جوان فروزنده و مطلبی، ۱۳۹۰: ۲۵).

۲.۳.۲. مؤلفه بوم-سرزمینی

فرد آگاه به شرایط بومی منطقه، تصویر و حسی تلفیق شده از اطلاعات نهان در کنش‌های روی داده در مکان دریافت می‌کند. لذا افراد، مکان را نه فقط به واسطه مؤلفه‌های کالبدی، بلکه در تعامل با مفاهیمی که در بستر محیط انسان ساخت قابل خوانش است، می‌شناسد (دقیقی و خاکپور، ۱۴۰۱: ۲۷۲). بوم‌گرایی در واقع توجه به ویژگی‌های خاص یک محیط، که مردم با آن آشنا هستند و نسبت به آن تعلق خاطر دارند، در فرآیند طراحی است. این ویژگی‌ها می‌توانند کالبدی-فضایی، اجتماعی و فرهنگی باشند. بوم‌گرایی، سازگاری با زمینه‌های کالبدی، تاریخی و فرهنگی-اجتماعی است، که بر طبق آن ایده‌ها و اشکال آشنا با سرشت افراد، در شکل دادن به کالبد فضاها به کار گرفته می‌شوند (حدادبان و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۷۶۸).

شرایط محیطی هر منطقه و احساس آنها از جمله ویژگی‌های دما، باد و رطوبت موجب شکل‌گیری برخی عناصر کارکردی است که بار معنایی ویژه‌ای به همراه داشته و بر حس مکان تأثیر می‌گذارد. دسته‌ای دیگر از مؤلفه‌های بوم-سرزمینی مفاهیم ارزشی و نمادین است که شامل تداعی‌کنندگی اشکال و مفاهیمی بوده که وابسته به ویژگی‌های شخص افراد و خصوصیات محیط انسان ساخت است. عوامل فردی از جمله تجربه و ادراک زیستی و خصایص غیر شخصی افراد، از جمله ارزشهای اعتقادی و ویژگی‌های سیاسی و اقتصادی محیط، آموخته‌های بر ساخت‌های فرهنگی جامعه است (دقیقی و خاکپور، ۱۴۰۱: ۲۷۵).

۳. پیشینه پژوهش

با مطالعات انجام شده می‌توان گفت کورت لویت (۱۹۳۶) اولین بار تعامل بین محیط و مردم و کیفیت زندگی آنها را با اشاره به رابطه بین مکان و فرد و اثرات روانی آن عنوان نمود. در دهه ۷۰ علوم مختلف از جمله جغرافیا، جامعه‌شناسی و طراحی محوطه‌سازی در تلاش برای بررسی ارتباط بین انسان و محیط و نتایج آن را در رفتار انسان بودند: در این راستا مفاهیمی مانند دل‌بستگی مکانی (Tuan, 2001) حس مکان، هویت مکانی (Proshansky, 1983) توضیح داده شده است. حس تعلق به مکان که یکی از ابعاد مهم در ارتقای کیفیت خانه‌ها است، اما پژوهش‌های انجام شده در این زمینه در مقایسه با سایر پژوهش‌ها در حوزه روستایی، بسیار اندک است. به همین منظور در راستای بیان پیشینه‌ی تحقیق تلاش گردید با کنکاش در پایگاه اطلاعات علمی، آن دسته از تحقیقات که بیشترین مشابهت را با موضوع تحقیق دارند به عنوان پیشینه‌ی تحقیق انتخاب گردند. لذا دسته‌بندی بخشی از مطالعات صورت گرفته در این مقاله عبارتند از:

جدول ۲. دسته‌بندی پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه عنوان پژوهش.

پژوهشگر	عنوان	نتایج
یاسوری و همکاران، ۱۴۰۲	معناپذیری و حس تعلق به مکان در ارتقای سرمایه اجتماعی روستاییان (مورد، روستاهای کردنشین، شهرستان رودبار)	نتایج تحقیق حاکی از آن است که متغیرهای کالبدی تعلق مکانی با ضریب ۰/۴۵۲/مهمترین عاملی است که به صورت مستقیم بر نمایه تعلق مکانی روستاییان مؤثر است.
الناز ابی زاده و همکاران، ۱۴۰۲	شناسایی پیشران‌های مؤثر بر هویت و حس مکان با رویکرد آینده پژوهی (مورد مطالعه: روستای کندوان)	نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد ۳۹ عامل در آینده هویت و حس مکان در روستای کندوان اثرگذار است.

ادامه جدول ۲. دسته‌بندی پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه عنوان پژوهش

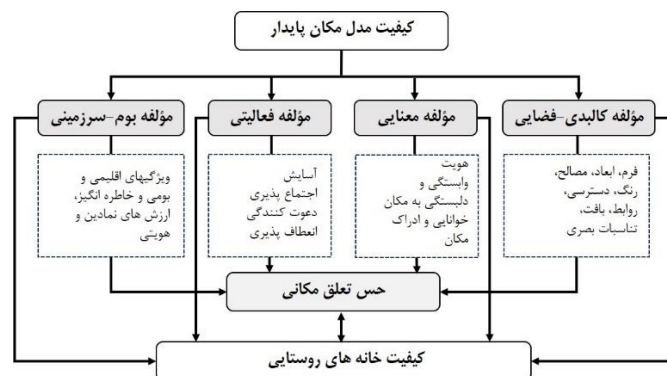
پژوهشگر	عنوان	نتایج
حبیبزاده کوزه کنانی و همکاران، ۱۴۰۱	تحلیلی بر عوامل تبیین کننده حس مکان در بافت‌های تاریخی	نتایج حاکی از آن است با توجه به سطوح حس مکان در بافت تاریخی تبریز، احساس مادی و عینی و تا حدودی اقدام رفتارهای فردی یعنی حضور، استقرار و تعلق به مکان تحقق یافته و دل‌بستگی و تعهد به مکان تحقق نیافته است.
دقیقی و خاکپور، ۱۴۰۱	تبیین عوامل اقلیمی ایجاد کننده حس مکان؛ مطالعه تطبیقی در بافت تاریخی رشت و یزد	یافته‌های پژوهش مؤید آن است اقلیم در دو دسته ویژگی طبیعی-جغرافیایی و خصوصیات انسان-ساخت بر زیر مولفه‌های هر سه دسته متغیرهای به وجودآورنده حس مکان یعنی کالبدی، عملکردی و معنایی تأثیرگذار بوده است.
زارعی و همکاران، ۱۳۹۸	بررسی طراحی معماری روستایی در ارتقا حس تعلق مکانی ساکنین نمونه موردی: روستای قصلان شهرستان قره	نتایج این پژوهش نشان می‌دهد از میان مولفه‌های طراحی معماری در روستای نمونه، شاخص اقتصادی و مدت سکونت در روستا بر حس تعلق مکانی روستائیان بیشترین تأثیر را داشته است. همچنین نتایج بیان می‌کنند که شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی در روستاهای مطالعه شده تفاوت معناداری با یکدیگر دارند.
واصفیان و همکاران، ۱۳۹۵	بررسی میزان تاثیر مولفه‌های سازنده حس مکان در روستا (نمونه موردی: روستای قلات شیراز)	نتایج نشان می‌دهد از میان ۵ مولفه کالبدی، ادراکی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، عوامل ادراکی-شناختی (شخصی) دارای بالاترین میانگین رتبه و در رده نخست قرار می‌گیرد و پس از آن به ترتیب شاخص‌های زیست محیطی، عوامل اقتصادی، کالبدی و عوامل اجتماعی قرار گرفته‌اند.
میرغلامی و همکاران، ۱۳۹۵	مدل مفهومی ارزیابی حس مکان براساس مولفه‌های کالبدی، ادراکی، عملکردی و اجتماعی، نمونه موردی: (خیابان امام ارومیه)	نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد فضای مطالعه شده در آفرینش مفهوم مکان برای مردم یکسان عمل نکرده و کاربران نسبت به بخش‌های مختلف فضای مطالعه شده حس‌های مختلفی را ابراز نموده‌اند.
سلمانیان، ۱۳۹۵	تأثیر معماری بومی خانه‌های سنتی گیلان بر میزان حس تعلق ساکنان آن در مقایسه با خانه‌های مسکونی جدید	در نتایج حاصل از پرسشنامه پژوهش، میزان احساس تعلق افراد ساکن در خانه‌های سنتی بیشتر از ساکنان خانه‌های جدید ارزیابی شده است.
حیدری و همکاران، ۱۳۹۳	تحلیل بعد کالبدی حس تعلق به مکان در خانه‌های سنتی و مجتمع‌های مسکونی امروزی	در مجتمع‌های جدید، با الگوبرداری از خانه‌های سنتی و با در نظر گرفتن حیاط و تزئینات درون و بیرون، می‌توان احساس تعلق کالبدی ساکنین را افزایش داد.
فلاح، ۱۳۸۵	مفهوم حس مکان و عوامل شکل دهنده	مهمترین عوامل مؤثر حس مکان در دو دسته قابل بررسی هستند. در گروه معانی، هویت و زیبایی و در سطح فعالیت‌ها، تعاملات اجتماعی حس اجتماع و رضایت‌مندی قرار دارند.
گرنی ^۱ و همکاران، ۲۰۲۰	بعد درونی تحول پایداری: حس مکان و ارزش‌ها چگونه از شکل‌دهی به مکان پایدار پشتیبانی می‌کنند.	حس مکان از جمله عوامل کلیدی مؤثر در پایداری محلات است و با تقویت آن می‌توان موجبات پایداری محلات را فراهم آورد.
مسترسون ^۲ و همکاران، ۲۰۱۹	احساس مکان در سیستم‌های اجتماعی-بوم‌شناختی: از نظریه تا تجربی	محدودیت محیطی همچون تغییرات ویژگی‌های اقلیمی موجب کاهش حس تعلق به مکان می‌شود.
تن ^۳ و همکاران، ۲۰۱۸	حس مکان و پایداری میراث فرهنگی ناملموس.	احساس از دست دادن، احساس عدالت و رسالت به عنوان سه عامل اصلی در پیوند شخص به مکان اثرگذار است؛ زیرا موجبات مشارکت جامعه و فرد را در حفاظت میراث فرهنگی فراهم می‌کند.

1. Grenni

2. Masterson

3. Tan

بررسی کلی پیشینه تحقیق نشان می‌دهد هر چند که ارزیابی حس مکان بر کیفیت‌های مکانی امری متداول در ادبیات تحقیق بوده است. اما تاکنون مطالعاتی پیرامون این مفهوم به عنوان ایده اصلی در پژوهش سکونتگاه‌ها در منطقه تالش که مربوط به غرب گیلان است، صورت نگرفته است. بدیهی است ترویج این مفهوم در ادبیات معماری و شهرسازی کشور می‌تواند منجر به شناخت بیشتر ابعاد و پیچیدگی‌های آن شده و در نهایت موجب ارتقاء همزمان کیفیات مکان پایدار روستایی و حس تعلق ساکنین به آن شود. در این راستا پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا با تبیین تأثیر کیفیت‌های کالبدی، فضایی، فعالیت، معنایی و بوم-سرزمینی خانه روستایی تالش در ایجاد حس تعلق ساکنین، به شناخت مولفه‌های موثر بر این ویژگی‌ها در جهت افزایش کیفیت خانه‌های روستایی بپردازد. بنابراین مدل مفهومی پژوهش که براساس جمع‌بندی ابعاد و اصول به‌دست آمده از مبانی نظری پژوهش می‌باشد، در شکل ۲ نشان داده شده است.

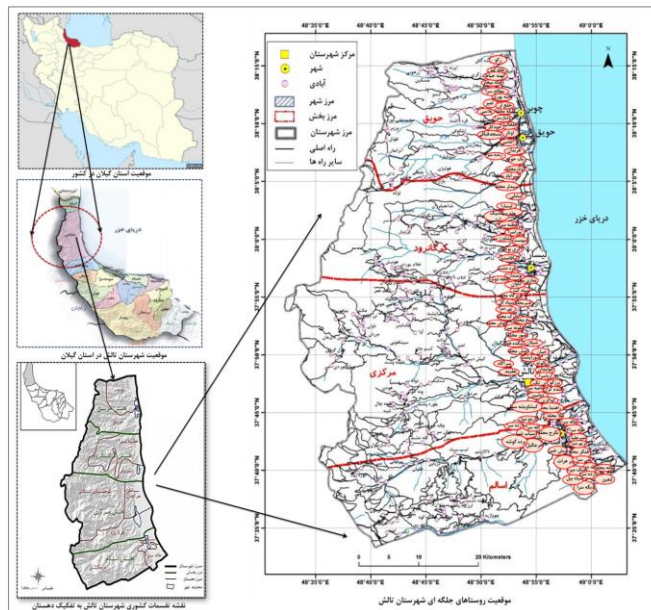

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

۴. روش پژوهش

شهرستان تالش در ناحیه غربی استان گیلان واقع شده است. این شهرستان از شمال به شهرستان آستارا، از شرق به دریای خزر، از جنوب به شهرستان رضوانشهر و از غرب به رشته کوه‌های البرز و خلخال محدود می‌گردند. مساحت این شهرستان ۲۱۵۵/۸۷۲ کیلومتر مربع است. این شهرستان در عرض جغرافیایی بین ۳۷ و ۳۳ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۱۶ دقیقه و طول جغرافیایی بین ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۳ دقیقه واقع شده است (هاشمی اشکاء، ۱۳۸۳: ۱۹). شهرستان تالش دارای دو ناحیه عمده جغرافیایی جلگه‌ای و کوهستانی است. در ناحیه جلگه‌ای، نوار باریک ساحل و در ناحیه کوهستانی محدوده‌ای کوهپایه‌ای، جنگلی و مرتعی در ارتفاعات مختلف وجود دارد (طالقانی، ۱۳۹۰: ۲۹). به طور کلی مورفولوژی متنوع در شهرستان تالش، شامل پهنه‌های ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی، عرصه‌های گوناگونی را برای شکل‌گیری سکونتگاه‌ها فراهم آورده است که در پژوهش حاضر بستر انتخابی بخش جلگه‌ای آن می‌باشد.

در این منطقه به دلیل شرایط مساعد طبیعی تراکم سکونتگاه‌ها بیشتر بوده و امکان رشد و توسعه بیشتری دارند؛ به طوری که نمونه روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار در این مناطق به چشم می‌خورد (الحسابی و راهب، ۱۳۸۸: ۱۹۷). این شهرستان دارای ۵ شهر به نام‌های: هشتپر، لیسار، اسالم، حویق، چوبر و چهار بخش به نام‌های اسالم، حویق، گرگانرود و مرکزی و ده دهستان است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شکل ۳، موقعیت شهرستان تالش را در کشور، استان و شهرستان نشان می‌دهد.

شکل ۳. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه (منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

روش پژوهش حاضر توصیفی- تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی‌های میدانی می‌باشد که در تحلیل‌های آماری توصیفی آن از نرم‌افزارهای آماری SPSS استفاده شده است. ساکنین بومی با سن بالای ۱۸ سال در روستاهای جلگه‌ای تالش، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند. باتوجه به اینکه مجموع کل افراد بالای ۱۸ سال در روستاهای جلگه‌ای شهرستان تالش براساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، ۵۳۰۳۷ نفر بوده است. بنابراین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۱/۴۰ نمونه به‌دست آمد.

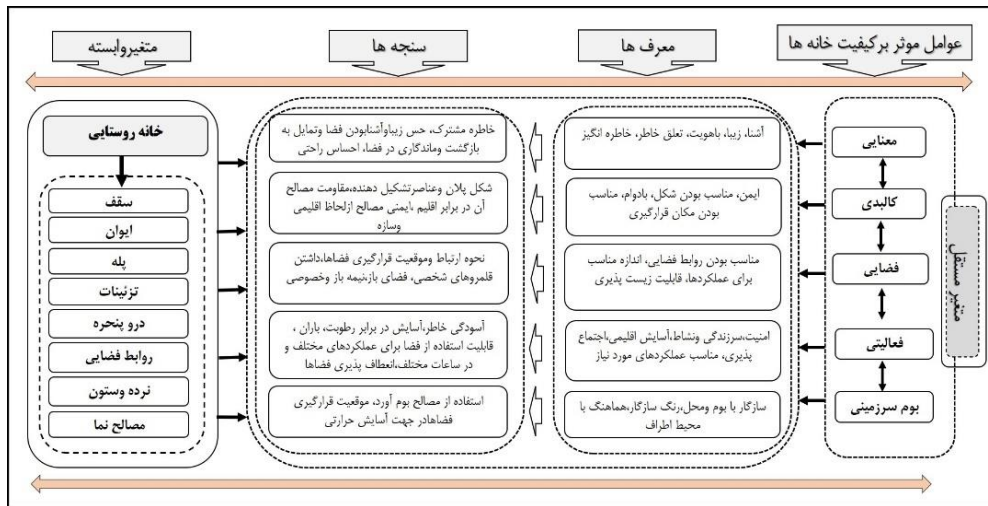
$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)} = \frac{\frac{1/96^2 \times 0/5 \times 0/5}{0/5^2}}{1 + \frac{1}{53037} \left(\frac{1/96^2 \times 0/5 \times 0/5}{0/5^2} - 1 \right)} = 381/40$$

$t = 1/96$ $P = 0/5$ $q = 0/5$ $d = 0/5$

n = حجم نمونه N = تعداد کل جامعه آماری t = ضریب اطمینان d = میزان خطا p = درصد افرادی که صفت مورد نظر را دارند q = درصد افرادی که صفت مورد نظر را ندارند.

اما با توجه به پراکندگی ناهمگون جمعیت در روستاهای جلگه‌ای برای دقت بیشتر و حصول نتیجه منطقی‌تر از نمونه‌های بیشتری استفاده شد تا نتایج پژوهش قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشند. به این ترتیب تعداد ۳۰ روستای جلگه‌ای به صورت تصادفی ساده انتخاب و به هر کدام از این روستاها به صورت توزیع سهمیه‌ای به تناسب جمعیت، نمونه‌هایی اختصاص داده شد تا در نهایت ۶۷۰ نمونه برای پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه، انتخاب شدند.

همچنین به منظور سنجش معیارهایی که حس مطلوبیت مکانی را در خانه‌های روستایی تالش شکل می‌دهند، باید وضعیت خانه‌ها از نظر مؤلفه‌های کیفیت کالبدی، فضایی، معنایی، فعالیتی و بوم- سرزمینی با استفاده از نظرات افراد ساکن خانه‌ها اخذ شود، تا امکان تحلیل تئوریک نتایج تحقیق میسر شود. بر این اساس به منظور قابل سنجش کردن متغیرها، معرف‌های متغیرهای مستقل و وابسته طبق شکل ۴ انجام گرفت.

شکل ۴. روابط تحلیلی بین متغیرهای مورد سنجش در محدوده مورد مطالعه

(منبع: فلاحت، ۱۳۸۵؛ میرغلامی، آیشم، ۱۳۹۵؛ بذرافشان وهمکاران، ۱۳۹۷؛ حدادیان وهمکاران، ۱۳۹۹)

برای تدوین پرسشنامه این پژوهش از روش افتراق معنایی بر مبنای صفات زوجی و ویژگی‌های دو قطبی استفاده شد و مقیاس امتیازدهی این پرسشنامه، طیف نگرش سنج لیکرت پنج نقطه‌ای بود. به منظور بررسی روایی محتوایی پرسشنامه نیز، نمونه اولیه پرسشنامه برای تعدادی از خبرگان (اساتید دانشگاهی در رشته‌های معماری، علوم اجتماعی و جغرافیا) ارسال و از آنها نظرخواهی و مشورت خواسته شد و نهایتاً بعد از تعدیل برخی گویه‌ها، پرسشنامه‌ای با ۲۱ گویه تنظیم گردید (شکل ۵).

صفات	۱	۲	۳	۴	۵	صفات
آشنا						غریبه
زیبا						زشت
باهویت واصل						بی هویت و غیراصل
تعلق خاطر						عدم تعلق خاطر
خاطره انگیز						غیرخاطره انگیز
ایمن						غیر ایمن
امنیت						بدون امنیت
مناسب بودن شکل						نامناسب بودن شکل
مناسب بودن روابط فضایی						نامناسب بودن روابط فضایی
مصالح سازگار با بوم و محل						مصالح ناسازگار با بوم و محل
بادوام						کم دوام
اندازه مناسب برای عملکردها						اندازه نامناسب برای عملکردها
تعداد مناسب فضاها						تعداد نامناسب فضاها
رنگ سازگار						رنگ ناسازگار
مناسب بودن مکان قرارگیری						نامناسب بودن مکان قرارگیری
هماهنگ با محیط اطراف						متضاد با محیط اطراف
سرزندگی و نشاط						عدم سرزندگی و نشاط
آسایش اقلیمی						عدم آسایش اقلیمی
اجتماع پذیری						عدم اجتماع پذیری
قابلیت زیست پذیری						عدم زیست پذیری
مناسب عملکردهای مورد نیاز						نامناسب به عملکردهای مورد نیاز

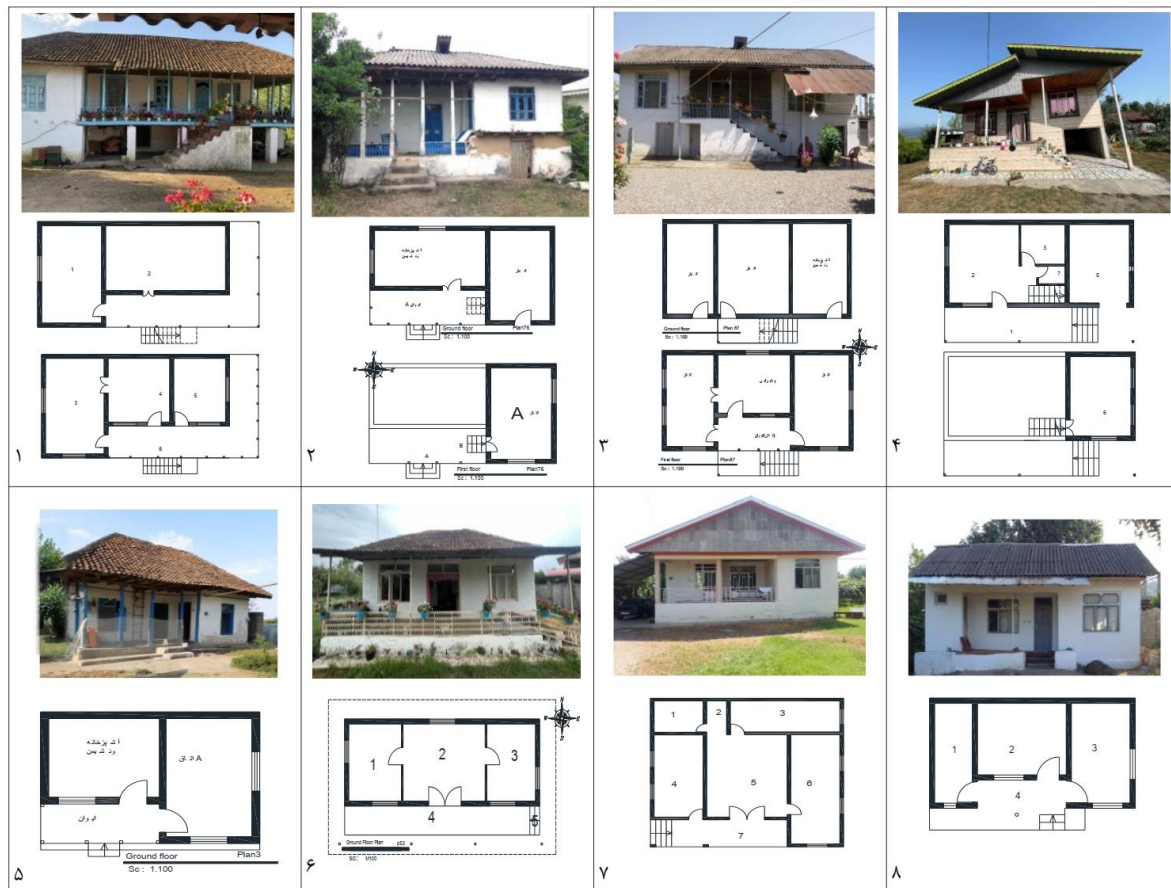
شکل ۵. نمونه جدول دوقطبی استفاده شده در پرسشنامه

پرسشنامه در مرحله پیش آزمون، در اختیار ۳۰ نمونه قرار داده و پایایی آن نیز براساس آلفای کرونباخ که یکی از متداول‌ترین روش‌های اندازه‌گیری اعتمادپذیری و یا پایایی پرسش‌نامه‌هاست، سنجیده شده است. میزان آلفای کرونباخ که مورد اطمینان بودن این پرسش نامه را مورد تأیید قرار می‌دهد، در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳. پایایی ابزار تحقیق

عنوان	فعالیتی	معنایی	کالبدی	فضایی	بوم - سرزمینی
آلفای کرونباخ	۰/۷۹۹	۰/۸۹۶	۰/۸۳۴	۰/۸۷۶	۰/۹۳۴
تعداد گویه‌ها	۵	۵	۴	۴	۳

در این پرسشنامه، با توجه به مخاطبین مورد سنجش سعی شد که از تصاویر برای طرح سؤالات استفاده شود تا به صورت ساده و قابل درک برای مخاطب عام باشد (شکل ۶). بدین منظور در انتخاب تصاویر، خانه‌های روستایی انتخاب شدند که ویژگی‌های منحصر به فردی داشته و تنها از یک فرم معماری پیروی نکرده‌اند. همچنین، توجه به سال احداث بناها و نوع مصالح استفاده شده در بناها از نکاتی بود که در انتخاب این بناها مفید بود.

شکل ۶. تصاویر خانه‌های انتخابی در شهرستان تالش.

نحوه تکمیل پرسشنامه برای سنجش نظر ساکنین به گونه‌ای بوده است که برای هر یک از این فضاها و بناها، صفات دو قطبی موجود در جدول پرسشنامه به افراد توضیح داده شد و با توجه به برداشت آنان از تصویرهای مدنظر، علامت‌گذاری در جدول صورت گرفت که در بخش تحلیل یافته‌ها به نتایج آن پرداخته شده است.

۵. یافته‌های پژوهش و بحث

برای پاسخ‌دهی به پرسش‌های پژوهش، یافته‌های تحقیق در تحلیل همبستگی متغیرهای مستقل و تأثیر متغیرهای مستقل در متغیر وابسته با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون صورت گرفته است. سطح تحلیل توصیفی، شامل توصیف متغیرهای زمینه‌ای، متغیر مستقل و وابسته است. متغیرهای زمینه‌ای شامل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، سابقه سکونت در

خانه‌های روستایی در محدوده مورد مطالعه است. متغیرهای مستقل تحقیق، شامل کیفیت مؤلفه‌های کالبدی، معنایی، فضایی، فعالیتی و بوم-سرزمینی و متغیر وابسته نیز میزان حس مکانی در خانه‌های روستایی تالش از نگاه ساکنین است. در پژوهش حاضر، حجم نمونه ۶۷۰ نفر است که از این میزان ۶۰ درصد زن و ۴۰ درصد مرد بوده‌اند؛ توزیع سنی شرکت‌کنندگان نشان می‌دهد، گروه سنی ۵۰ سال، اکثریت جمعیت را تشکیل داده است؛ ضمن اینکه حداقل سن میان پاسخگویان ۱۸ سال و حداکثر ۸۱ سال بوده است. اکثریت جمعیت نمونه آماری پژوهش حداقل یک دهه سابقه سکونت در این خانه‌ها را دارند اما بیشترین درصد سکونت ۱۵ سال می‌باشد. همچنین از نظر میزان تحصیلات و براساس توزیع آماری میزان تحصیلات ۲۰۱ نفر از شرکت‌کنندگان فاقد تحصیلات (۳۰٪)، ۱۹۹ نفر زیردیپلم (۲۹/۷٪)، ۱۵۰ نفر دیپلم (۲۲/۴٪)، ۹۰ نفر کاردانی (۱۳/۴٪) و ۳۰ نفر دارای تحصیلات کارشناسی (۴/۵٪) می‌باشند.

۵.۱. تحلیل همبستگی مؤلفه‌های کالبدی، فضایی، فعالیتی، معنایی و بوم-سرزمینی خانه‌های روستایی تالش

در خانه‌های روستایی تالش ساختار فضایی بنا، شامل اتاق‌ها و ایوان و چیدمان اشیا در هر بخش متأثر از عملکرد خاص هر یک از این فضاها و در راستای تأمین نیازهای ساکنان خانه بوده است. چرا که فضاهای خانه تحت تأثیر فعالیت‌های روزمره روستایی شکل گرفته و در واقع انبساطی از حرکات و عادات ساکنین خانه بوده است تا پاسخگوی نیازهای عملکردی خانواده روستایی باشند. اما شکل‌گیری این خانه‌های روستایی که حاصل تعامل میان نیازهای انسان، اعم از معیشتی، فرهنگی و زیستی با محیط پیرامون می‌باشد، در گذر زمان دچار تغییراتی شده است.

در واقع خانه‌های روستایی برای اینکه بتوانند به حیات و رشد خود ادامه دهند، نیازمند همگامی و هماهنگ شدن با تحولات پیش آمده و به روز کردن شرایط زیست و محیط سکونتگاهی خود با تکنولوژی، شرایط اجتماعی - اقتصادی و محیط تغییر یافته پیرامون خود می‌باشد. بنابراین موج تجددگرایی، تغییر شیوه زندگی، تکنولوژی منجر به تغییر فرم، مصالح و عملکرد فضاها در گذر زمان شده است. در گذشته مکان زیستی پاسخگوی نیازهای رفتاری مردم در ارتباط با فعالیت‌های روزانه و کار نیز بوده است اما با تغییرات ایجاد شده در شیوه زندگی و پیدایش نیازهای جدید، سازگاری الگوی فضایی خانه‌های بومی را با نیازهای جدید به نحو چشمگیری کاهش داده است. ناکارآمدی نسبی کشاورزی سنتی از یک سمت و توسعه سایر بخش‌های اقتصادی همچون صنعت به نسبت بخش کشاورزی از سمت دیگر، باعث سوق یافتن برخی روستاییان به مشاغل مرتبط با صنعت و مشاغل خدماتی همانند کارگری در کارخانه‌ها رانندگی و فروشنده‌گی و امثال آن شده است. بنابراین با وقوع تغییرات در شیوه معیشت روستاییان و ورود رسانه‌ها و ابزارهای ارتباط جمعی، باعث ورود مظاهر زندگی نوین به خانه‌های روستایی تالش شده است که به روشنی، تغییراتی را در فضای سکونت آنان همچون، ایجاد اتاق‌های تک منظوره، آشپزخانه و سرویس بهداشتی در داخل فضا را می‌طلبد. جملگی این موارد، در همراهی با یکدیگر، ضرورت تغییراتی در فرم مسکن روستایی بومی را برانگیخته است که مهمترین آن کاهش ابعاد فضای نیمه‌باز (ایوان) در جهت ایجاد فضاهای مورد نیاز است. روند تغییرات در خانه‌های روستایی که منجر به کاهش تنوع فضایی، تنزل کارکرد هر فضا و کاهش ارتباط با طبیعت شده است. لذا خاطرات ذهنی کمتری را در ساکنان ایجاد می‌کند و افراد حس تعلق کمتری نسبت به آن خانه‌ها دارند. چرا که در خانه‌های روستایی جدید تفکیک و کاهش انعطاف‌پذیری فضاها موجب شده است تا فضاهای داخلی نقش جدی‌تر برعهده گرفته و ارتباط ساکنان با فضای بیرون کمتر شده است. همچنین در خانه‌های روستایی جدید شیب‌دار بودن سقف و قرارگرفتن ایوان و پلکان در جلوی ساختمان ثابت می‌باشد اما مصالح و فرم آنها دچار تغییراتی شده است که از نظر افراد استفاده‌کننده باهویت نبوده و تنها در نتیجه پیشرفت تکنولوژی ایجاد شده‌اند. براین اساس می‌توان نتیجه گرفت خانه‌های روستایی آمیزه‌ای از فرم و فضا و رفتار می‌باشند که در طراحی آن شناخت و درک نیاز افراد بر اساس معیارهای مختلفی باید صورت گیرد.

به منظور بررسی سطح معناداری وضعیت حس تعلق مکانی در خانه‌های روستایی جلگه‌ای تالش از داده‌های بدست آمده از پرسشنامه، ابتدا از آزمون t تک نمونه‌ای، برای تعیین اختلاف بین میانگین‌ها با سطح متوسط ۳ استفاده شد. باتوجه به یافته‌ها و با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ قرار دارد و بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای همه ابعاد بیشتر از عدد مطلوبیت ۳ ارزیابی شده است (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای، مقایسه میانگین میزان تأثیر موارد مربوط به متغیرهای معنایی، فعالیتی، فضایی، کالبدی و بوم-سرزمینی بر وضعیت حس تعلق مکانی در خانه‌های روستایی جلگه‌ای تالش با سطح متوسط (۳)

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳						
متغیر	شاخص	میانگین	آماره T	معناداری	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
معنایی	آشنا	۴/۱۵	۲۴/۲۴۸	۰/۰۰	۱/۱۴۶	۱/۰۵
	زیبا	۴/۲۳	۲۷/۱۲۲	۰/۰۰	۱/۲۲۵	۱/۱۴
	باهویت	۴/۲۴	۲۷/۹۱۸	۰/۰۰	۱/۲۴۲	۱/۱۵
	تعلق خاطر	۴/۷۰	۵۲/۳۹۲	۰/۰۰	۱/۶۹۹	۱/۶۳
	خاطره انگیز	۴/۳۳	۳۳/۴۷۶	۰/۰۰	۱/۳۲۸	۱/۲۵
فعالیتی	امنیت	۴/۲۲	۲۷/۶۷۸	۰/۰۰	۱/۲۲۴	۱/۱۴
	سرزندگی	۴/۱۹	۱۵/۹۷۹	۰/۰۰	۱/۱۹۰	۱/۰۴
	آسایش اقلیمی	۴/۴۰	۳۴/۶۱۷	۰/۰۰	۱/۳۹۸	۱/۳۲
	اجتماع پذیری	۴/۳۷	۳۲/۶۰۲	۰/۰۰	۱/۳۶۹	۱/۲۹
	مناسب عملکردهای مورد نیاز	۴/۳۸	۳۲/۹۲۱	۰/۰۰	۱/۳۷۸	۱/۳۰
فضایی	روابط فضایی	۴/۳۴	۳۲/۰۲۸	۰/۰۰	۱/۳۴۰	۱/۲۶
	اندازه فضا	۴/۰۷	۱۳/۳۱۵	۰/۰۰	۱/۰۷۰	۰/۹۱
	تعداد فضا	۴/۳۶	۳۴/۵۴۱	۰/۰۰	۱/۳۶۴	۱/۲۹
	قابلیت زیست‌پذیری	۴/۰۹	۱۳/۰۸۷	۰/۰۰	۱/۰۸۵	۰/۹۲
	ایمن	۴/۳۵	۲۵/۸۹۵	۰/۰۰	۱/۳۴۵	۱/۲۴
کالبدی	شکل	۴/۳۹	۳۴/۰۱۳	۰/۰۰	۱/۳۸۷	۱/۳۱
	بادوام	۴/۳۸	۳۰/۷۰۶	۰/۰۰	۱/۴۸۱	۱/۳۹
	مکان قرارگیری مناسب	۴/۱۷	۲۰/۳۵۸	۰/۰۰	۱/۱۶۸	۱/۰۶
بوم-سرزمینی	مصالح سازگار با بوم	۴/۳۶	۳۲/۵۰۵	۰/۰۰	۱/۳۶۰	۱/۲۸
	رنگ سازگار	۴/۲۰	۱۹/۷۵۳	۰/۰۰	۱/۲۰۰	۱/۰۸
	هماهنگ با محیط اطراف	۴/۱۶	۱۹/۲۰۰	۰/۰۰	۱/۱۶۳	۱/۰۴

با توجه به این که میانگین‌های حاصل در تمامی موارد از سطح متوسط (۳) بزرگتر بوده و T حاصل نیز از مقدار بحرانی جدول بزرگتر است، می‌توان نتیجه گرفت که تمام گویه‌های مورد پژوهش برحس تعلق مکانی مؤثر است. همچنین نتایج حاصل از آزمون T نشان می‌دهد که در متغیر معنایی، فعالیتی، فضایی، کالبدی و بوم-سرزمینی به ترتیب ویژگی‌های تعلق خاطر، آسایش اقلیمی، تعداد فضا، شکل و مصالح سازگار با بوم محل با ضرایب (۵۲/۳۹۲، ۳۴/۶۱۷، ۳۴/۵۴۱، ۳۴/۰۱۳، ۳۲/۵۰۵) مهم‌ترین شاخص تأثیرگذار برحس تعلق مکان در خانه‌های روستایی تالش بوده است.

در ادامه به منظور مشخص نمودن معناداری رابطه میان شدت تأثیر کیفیت مؤلفه‌های مدل مکان پایدار برحس تعلق مکانی ساکنین خانه‌های روستایی جلگه‌ای تالش، بین متغیرهای کیفیت کالبدی، فضایی، معنایی، فعالیتی و بوم-سرزمینی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول زیر میزان و جهت این همبستگی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. همبستگی کیفیت کالبدی، فضایی، فعالیت، معنایی و بوم-سرزمینی در خانه‌های روستایی تالش

میزان تأثیر	کالبدی	معنایی	فضایی	فعالیتی	بوم-سرزمینی
ضریب همبستگی پیرسون	۱	۰/۲۵۶	-۰/۴۹۹	۰/۳۵۷	۰/۶۶۵
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
فراوانی	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۲۵۶	۱	۰/۱۷۷	۰/۴۹۱	۰/۵۹۴
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
فراوانی	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰
ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۴۹۹	۰/۱۷۷	۱	۰/۳۶۶	-۰/۰۸۳
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
فراوانی	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۳۵۷	۰/۴۹۱	۰/۳۶۶	۱	۰/۴۵۷
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
فراوانی	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۶۵	۰/۵۹۴	-۰/۰۸۳	۰/۴۵۷	۱
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
فراوانی	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰	۶۷۰

جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که مؤلفه معنایی - بوم-سرزمینی با ضریب تأثیر ۰/۵۹۴، مؤلفه فضایی - فعالیت با ضریب تأثیر ۰/۳۳۶ و مؤلفه فعالیتی - معنایی با ضریب تأثیر ۰/۴۹۱ درصد بیشترین ضریب همبستگی را با یکدیگر دارند. همچنین نتایج بدست آمده از ضریب همبستگی پیرسون در جدول ۵ نشان می‌دهد که با توجه به تغییرات الگوی معماری، از لحاظ ذهنی پاسخ‌دهندگان، مؤلفه‌های کالبدی، بوم-سرزمینی با ضریب تأثیر ۰/۶۶۵ جز مهمترین و موثرترین مؤلفه‌های مکان پایدار در خانه‌های روستایی می‌باشند. این نتیجه بیانگر آن است که در خانه‌های روستایی تالش هر چه ظهور ویژگی‌های سازگار با بوم و محل و هماهنگی با محیط اطراف قوی‌تر باشد بنای ساخته شده از اصالت بیشتری برخوردار خواهد بود و به واسطه آن حس تعلق ساکنین به مکان زندگی خود نیز تقویت می‌شود. در این راستا با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون همبستگی، در پاسخ به سوال پژوهش می‌توان گفت همبستگی معناداری بین متغیرهای مدل مکان پایدار در خانه‌های روستایی تالش وجود دارد. اما در ایجاد شکل و ابعاد و مصالح و موقعیت قرارگیری عناصر تشکیل دهنده خانه‌های روستایی تالش توجه به متغیر کالبدی و بوم-سرزمینی علاوه بر در نظر گرفتن ویژگی‌های کالبدی، فضایی، فعالیتی و معنایی می‌تواند در ارتقای سطح کیفی وحسی محدوده‌های سکونت افراد موثر واقع شده و از تکرار نواقصها جلوگیری کند.

۵.۲. تحلیل رگرسیونی مؤلفه‌های مکان پایدار بر میزان حس تعلق ساکنین در خانه‌های روستایی تالش

حس مکان و ادراک مکانی نشان دهنده پیوند افراد با مکان است و مشخصه‌ای از مکان محسوب می‌شود که با ارزش‌های انسانی ارتباط عمیقی دارد و جریانات و خاطراتی را که در پی حضور در مکان ایجاد می‌شوند، بیان می‌دارد (Schulz, 1988). بر اساس نظرات متخصصین پیشین، حس مکان؛ به کمک عواملی همچون، عناصر کالبدی، رفتاری و معنایی مختص هر مکان حاصل می‌شود (طاهرطلوع دل و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۶۵). لذا در این مرحله با استفاده از نظر ساکنین و طبق مدل نظری مکان پایدار که عوامل کالبدی، فعالیتی، معنایی، فضایی، بوم-سرزمینی سازنده کیفیت مکان هستند، برای پاسخ به سوال پژوهش با بررسی تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته به شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای کیفیت محیط زندگی خانه‌های روستایی تالش پرداخته شده است.

جدول ۶. تحلیل رگرسیونی متغیرهای مستقل بر وابسته

متغیر	کالبدی	معنایی	فضایی	فعالیتی	بوم-سرزمینی
ضرب تاثیر	۰/۷۲۳	۰/۷۱۶	۰/۱۰۸	۰/۷۸۱	۰/۸۳۴
عرض از مبدا نمودار خطی	۲/۷۲۹	۱/۱۹۱	۳/۵۱۳	۱/۱۶۴	۱/۵۹۴
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

به استناد شواهد تجربی و طبق جدول ۶ می‌توان گفت برای رسیدن به حس مکان مطلوب در خانه‌های روستایی از لحاظ ویژگی‌های کالبدی، فضایی، فعالیتی، بوم-سرزمینی و معنایی باید به متغیر بوم-سرزمینی بیشتر توجه کرد. چرا که از لحاظ ذهنی افراد ساکن در خانه‌های روستایی ویژگی‌های بوم-سرزمینی نسبت به دیگر متغیرها بیشترین ضریب تأثیر را در ایجاد حس تعلق مکانی دارد. ضریب تأثیر متغیر بوم-سرزمینی ۰/۸۳۴ درصد می‌باشد که این میزان در بازه مقیاس طیف لیکرت بیشتر از حد میانگین است. همچنین به منظور بررسی رابطه هر یک از متغیرهای مستقل یعنی کیفیت کالبدی، فضایی، معنایی، رفتاری، بوم-سرزمینی با گونه‌های تشکیل‌دهنده آن در هر یک از خانه‌های مطالعه شده، تحلیل رگرسیونی به شرح جداول زیر مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۷. بررسی میزان تأثیر متغیرهای معنایی در حس تعلق مکان

متغیر	آشنا	زیبا	باهویت	تعلق خاطر	خاطره انگیز
ضرب تأثیر	۰/۶۲۰	۰/۸۲۹	۰/۸۷۰	۰/۹۳۰	۰/۹۰۵
عرض از مبدا نمودار خطی	۱/۶۲۲	۱/۴۵۶	۱/۸۲۶	۱/۲۳۷	۱/۷۰۵
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

جدول ۸. بررسی میزان تأثیر متغیرهای فعالیتی در حس تعلق مکان

متغیر	امنیت	سرزندگی	آسایش اقلیمی	اجتماع پذیری	مناسب عملکردهای مورد نیاز
ضرب تأثیر	۰/۶۲۰	۰/۶۱۰	۰/۷۵۲	۰/۷۰۰	۰/۷۰۴
عرض از مبدا نمودار خطی	۳/۰۵۲	۲/۳۵۶	۱/۳۹۰	۱/۶۱۶	۱/۷۲۷
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

جدول ۹. بررسی میزان تأثیر متغیرهای فضایی در حس تعلق مکان

متغیر	روابط فضایی	اندازه فضاها	تعداد فضاها	قابلیت زیست پذیری
ضرب تأثیر	۰/۸۸۳	۰/۳۸۴	۰/۸۸۷	۰/۴۴۷
عرض از مبدا نمودار خطی	۱/۸۴۹	۱/۴۳۵	۱/۲۵۶	۰/۶۸۴
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

جدول ۱۰. بررسی میزان تأثیر متغیرهای کالبدی در حس تعلق مکان

متغیر	ایمن	شکل	بادوام	مکان قرارگیری مناسب
ضرب تأثیر	۰/۷۸۷	۰/۷۹۹	۰/۷۹۷	۰/۵۲۳
عرض از مبدا نمودار خطی	۱/۲۲۸	۱/۱۳۸	۱/۱۰۹	۱/۲۵۱
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

جدول ۱۱. بررسی میزان تأثیر متغیرهای بوم-سرزمینی در حس تعلق مکان

متغیر	مصالح سازگار با بوم و محل	رنگ سازگار	هماهنگ با محیط اطراف
ضرب تأثیر	۰/۹۳۶	۰/۹۳۴	۰/۴۷۴
عرض از مبدا نمودار خطی	۱/۶۸۹	۰/۷۶۳	۰/۴۷۹
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

محاسبات انجام داده شده در جداول ۷ تا ۱۱ نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری در متغیرهای کالبدی، فضایی، معنایی، فعالیتی و بوم-سرزمینی کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد، لذا ارتباط معنی‌داری بین متغیرهای آنها وجود دارد. لذا با مقایسه داده‌های بدست آمده مشخص می‌شود در کیفیت معنایی خانه‌ها ویژگی‌های آشنا، زیبا و باهویت بودن ارتباط معناداری با میزان حس تعلق ساکنین دارند، اما تعلق خاطر داشتن به بنا با ضریب تأثیر ۰/۹۳۰ درصد، شدت تأثیر بیشتری را در ایجاد این حس داشته است. کیفیت کالبدی، فضایی و فعالیتی نیز به ترتیب با دارا بودن ویژگی‌هایی همچون شکل مناسب، تعداد فضای مورد نیاز و آسایش اقلیمی با ضریب تأثیر ۰/۷۹۹، ۰/۸۸۷، ۰/۷۵۲ درصد، معنای حس تعلق مکانی را بیشتر القا می‌کنند. همچنین این محاسبات نشان می‌دهد مهم‌ترین شاخص تأثیرگذار حس تعلق مکانی در کیفیت متغیر بوم-سرزمینی خانه‌های روستایی تالش، مصالح سازگار با بوم و محل است. براین اساس با توجه به ضریب تأثیر بدست آمده در جداول فوق می‌توان گفت در خانه‌های روستایی تالش توجه به ویژگی‌های بوم-سرزمینی و به‌خصوص استفاده از مصالح سازگار با بوم و محل نسبت به متغیرهای دیگر بیشترین تأثیر را در ایجاد حس مکان مطلوب و حس رضایتمندی ساکنین خانه‌های روستایی تالش داشته است. ضریب تأثیر متغیر وابسته بوم-سرزمینی با متغیر مستقل مصالح سازگار با بوم و محل ۰/۹۳۶ می‌باشد که این میزان در بازه مقیاس طیف لیکرت بیشتر از حد میانگین است.

معماری خانه‌های روستایی تالش به دلیل وجود رطوبت هوا و بارش بسیار زیاد باران، نه تنها باید جوابگوی نیاز انسان به سرپناه باشند، بلکه آسایش اقلیمی را نیز باید به طور نسبی به همراه داشته باشند. آسایش، از نیازهای مورد توجه انسان در همه دوره‌های زندگی او بوده و از راه‌های گوناگون برای انسان‌ها بوجود می‌آمده است. در معماری بومی این منطقه یکی از عوامل مورد توجه برای ایجاد آسایش در ساخت بنا استفاده از مصالح بومی سبک با ظرفیت حرارتی کم و نیز رنگ روشن بوده است. اما با شروع عصر جدید و امکان حمل مصالح ساختمانی، مصالح متنوع در رنگ‌ها و بافت‌های جدید در دسترس سازندگان و مالکان قرار گرفته است. تنوع بیش از حد این مصالح، سبب شده که برخلاف معماری بومی قدیم که بناها با هم یک معماری را جلوه‌گر بوده و همگی نشان از اقلیم مرطوب گیلان در میان انبوه درختان جنگل بودند، در اکثریت از مصالحی استفاده شده است که نه تنها ماهیت جنس آنها کاربردی نیست بلکه زیبایی و بوم‌گرایی خاصی ندارند و تنها در چند ماه پس از اجرای آن زیبایی ظاهری خود را نیز از دست داده‌اند. بنابراین در جهت ارتقای کیفیت خانه‌های روستایی تالش و ایجاد حس تعلق، از نظر افراد ساکن در خانه‌های بومی توجه به متغیر بوم-سرزمینی با ویژگی مصالح سازگار با بوم و محل از اهمیت قابل توجهی برخوردار است.

۶. نتیجه‌گیری

در منطقه جلگه‌ای تالش خانه به عنوان اصلی‌ترین عنصر کالبدی فضا از ماهیتی چندکارکردی برخوردار بوده است و همواره راهکارها و شیوه‌های ارزشمندی در جهت فراهم کردن شرایط زندگی مناسب در این ساختمان‌ها وجود داشته است. این بناها که بر اساس تفکر و تجربه پیشینیان، جهت بهره‌برداری از انرژی‌های مفید آفتاب، باد و دیگر عناصر اقلیمی و با کمترین تعرض به طبیعت و محیط زیست شکل گرفته است؛ برای مهیا نمودن شرایط آسایش ساکنان، منطبق با نیازهای فطری مردم و فعالیت‌های روزمره آنان بوده است. اما معماری خانه‌های روستایی تالش در طی دهه‌های اخیر، دست‌خوش تحولات بسیاری بوده است و عمدتاً ساخت نامناسب و به عاریت گرفته شده از معماری رایج در شهرها از جمله آنها می‌باشد. در ساختمان‌های ساخته شده گرچه منطق ساخت و ساز تغییر نکرده، به دلیل عدم درک صحیح اهالی نسبت به مصالح جدید و پتانسیل‌ها و نقاط ضعف آن، گزینش مصالح و همچنین نحوه استفاده از آن در بسیاری از موارد صحیح انجام نشده است و منجر به کاهش حس تعلق در روستاییان گردیده است.

حس تعلق مکانی یکی از علائم و عوامل مهم در ارزیابی ارتباط انسان با محیط و ایجاد محیط‌های انسانی با کیفیت است. چرا که این حس به گونه‌ای به پیوند فرد با مکان منجر می‌شود که انسان خود را جزئی از مکان می‌داند و براساس تجربه‌های خود از نشانه‌ها، معانی، عملکردها، شخصیت و نقشی برای مکان در ذهن خود متصور می‌سازد. لذا در این پژوهش میزان حس تعلق در خانه‌های روستایی تالش، با بهره‌مندی از تئوری مدل مکان پایدار که به ویژگی‌های بوم-سرزمینی در کنار دیگر ابعاد کالبدی

توجه داشته و ظرفیت‌های بالقوه و بالفعلی که در این ارتباط فراهم می‌آورد، در جهت ساماندهی و شناخت کیفیت این فضاها مورد ارزیابی قرار گرفت. رهیافت‌های حاصله از اطلاعات بدست آمده در پژوهش نشان از آن دارد که خانه‌های روستایی تالش، فراتر از کالبد خانه، معانی مختلفی را نظیر کارکردی، اجتماعی، ذهنی-ادراکی، حسی و معنوی در خود جای می‌دهند. در این خانه‌ها متغیر بوم-سرزمینی از مهمترین شاخصه‌های ایجاد حس تعلق در بین مؤلفه‌های مدل مکان پایدار بوده و در جهت ارتقاء کیفیت فضاها استفاده از آن امری ضروری است. همچنین از نظر استفاده‌کنندگان متغیر فضایی به عنوان دیگر ویژگی مکان پایدار، کمترین تأثیر را در میزان حس تعلق و رضایت ساکنین دارد. در واقع نتایج داده‌های میدانی نشانگر آن است که شکل‌گیری معنای خانه با وجود خاطره در مکان مرتبط بوده است، و باید در تغییرات کالبدی رخ داده در خانه‌های معاصر با الگوبرداری از خانه‌های سنتی و افزایش ارتباط با طبیعت، امکان خاطره‌آفرینی در فضا ایجاد گردد. این نتایج بدست آمده در مطالعاتی از قبیل؛ حیدری و همکاران (۱۳۹۳)، سلمانیان (۱۳۹۵)، دقیقی و خاکپور (۱۴۰۱) و مسترسون و همکاران (۲۰۱۹) که در پیشینه پژوهش بدان اشاره شده است، هم‌راستا می‌باشد. بدین منظور با توجه به اینکه در نتایج بدست آمده کیفیت کالبدی و کیفیت بوم-سرزمینی به میزان قابل توجهی نسبت به هم همبستگی دارند و افزایش کیفیت یکی از این دو متغیر به اندازه بسیار قابل توجهی منجر به افزایش در متغیر دیگر خواهد بود. بنابراین به واسطه استفاده از ویژگی‌های بوم-سرزمینی در منطقه تالش می‌توان ابعاد حسی که نقش مهمی در تبدیل یک مسکن به خانه دارد، حس تعلق ساکنین به مکان زندگی خود را تقویت کرد. در واقع استفاده از ویژگی‌های سازگار با بوم و محل و باهویت در عناصر تشکیل دهنده خانه‌های روستایی در شکل‌گیری پایه‌های ارتباطی استفاده‌کنندگان و محیط نقش داشته و نهایتاً با تأمین نیازهای افراد منجر به ایجاد محیط‌های با کیفیت خواهد گردید.

۷. حامیان پژوهش

این پژوهش حامی مالی و معنوی نداشته است.

۸. مشارکت نویسندگان

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام شده سهم برابر داشته‌اند.

۹. تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ گونه تضاد منافی ندارند.

۱۰. تقدیر و تشکر

نویسندگان بدینوسیله از همه کسانی که به نوعی در انجام این پژوهش یاری رسانده‌اند قدردانی می‌نمایند.

منابع

- ابی‌زاده، الناز و باختر، سهیلا (۱۴۰۲). شناسایی پیشران‌های مؤثر بر هویت و حس مکان با رویکرد آینده‌پژوهی (مورد مطالعه: روستای کندوان). *برنامه‌ریزی فضا*، ۱۳(۲)، صص. ۲۱-۴۴.
- بذرافشان، جواد؛ طولابی نژاد، مهرشاد و اسکتی، هانیه (۱۳۹۷). بررسی آثار حس تعلق مکانی بر بازساخت فضایی-کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: دهستان نه، شهرستان نهبندان). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵۰(۴)، صص. ۷۹۱-۸۰۷.
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۷۴). هویت و این همانی با فضا. *صفه*، ۶(۲۱-۲۲)، صص. ۴۰-۵۲.
- پرتوی، پروین (۱۳۸۲). مکان و بی مکانی رویکردی پدیدارشناسانه. *هنرهای زیبا*، ۱۴(۱)، صص. ۴۰-۵۰.
- ترکاشوند، عباس و راهب، غزل (۱۳۹۳). *گونه‌شناسی مسکن روستایی استان گیلان، تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی*.
- جعفری نجف‌آبادی، عاطفه و مهدوی‌پور، حسین (۱۳۹۲). نقش تکنولوژی‌های بومی در کیفیت فضاها و مسکن‌های مسکونی. *مسکن و محیط روستا*، ۳۲(۱۴۱)، صص. ۶۸-۵۱.

- جوان فروزنده، علی و مطلبی، قاسم (۱۳۹۰). مفهوم حس تعلق به مکان و عوامل تشکیل دهنده آن. هویت شهر، ۵(۸)، صص. ۲۷-۳۷.
- حیدری، علی اکبر؛ مطلبی، قاسم؛ نگین تاجی و فروغ (۱۳۹۳). تحلیل بعد کالبدی حس تعلق به مکان در خانه‌های سنتی و مجتمع‌های مسکونی امروزی. نشریه هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی، ۱۹(۳)، صص. ۷۵-۸۶.
- حدادیان، بیتا؛ یگانه، منصور و پویا، سیدسینا (۱۳۹۹). تحلیل تأثیر کیفیت کالبدی وبوم سرزمینی میدان‌های شهر تهران در میزان حس تعلق شهروندان (مطالعه موردی: میدان آزادی، میدان حسن آباد، میدان سلماس). مطالعات علوم محیط زیست، ۵(۳)، صص. ۲۷۷۴-۲۷۶۶.
- حبیب‌زاده کوزه‌کنانی، سیدجواد؛ عبدالله‌زاده طرف، اکبر؛ ستاری ساربانقلی، حسن و پاکدل فرد، محمدرضا (۱۴۰۱). تحلیلی بر عوامل تبیین‌کننده‌ی حس مکان در بافت‌های تاریخی (مورد پژوهی: شهر تبریز). معماری و شهرسازی پایدار، ۱۰(۲)، صص. ۹۵-۱۰۶.
- حسینی، کیانوش؛ نوروزبrazجانی، ویدا و نصیرسلامی، محمدرضا (۱۳۹۵). بازخوانی فرم حیاط و فضاهای وابسته آن با استفاده از دستور زبان شکل در معماری در یکصد خانه دوره قاجار شهر کاشان. باغ نظر، ۱۳(۴۴)، صص. ۶۵-۷۶.
- خاکپور، مژگان (۱۳۸۴). مسکن بومی در جوامع روستایی گیلان. هنرهای زیبا، ۲۲(۲)، صص. ۶۳-۷۲.
- دقیقی ماسوله، گیلدا و خاکپور، مژگان (۱۴۰۱). تبیین عوامل اقلیمی ایجاد کننده حس مکان؛ مطالعه تطبیقی در بافت تاریخی رشت و یزد. معماری و شهرسازی ایران، ۱۳(۲)، صص. ۲۶۵-۲۸۰.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۲). لغت نامه دهخدا. تهران: دانشگاه تهران.
- رضوی، محمدرضا و سلیمانی، سارا (۱۳۸۴). در جستجوی هویت شهری سندرچ. سندرچ: وزارت مسکن و شهرسازی.
- زارعی، آرزو؛ هاشمی، شیما و گلابی، سعیده (۱۳۹۸). بررسی طراحی معماری روستایی در ارتقاء حس تعلق مکانی ساکنین نمونه موردی: روستای قصلان شهرستان قروه. شباک، ۵(۴۳)، صص. ۳۹-۵۲.
- سرتیپی پور، محسن (۱۳۹۰). پدیدارشناسی مسکن روستایی. مسکن و محیط روستا، ۳۰(۱۳۳)، صص. ۳-۱۴.
- سجادزاده، حسن؛ حیدری فر، رامونا و زندحمیدی، فرانک (۱۳۹۲). تأثیر حس تعلق به مکان بر پایداری فضای شهری نمونه موردی: بازار تبریز، کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و توسعه پایدار شهری، تبریز.
- سلمانیان، بهاره (۱۳۹۵). تأثیر معماری بومی خانه‌های سنتی گیلان بر میزان حس تعلق ساکنان آن در مقایسه با خانه‌های مسکونی جدید، همایش بین‌المللی معاصر سازی سنت‌های معماری اسلامی - ایرانی، اردبیل.
- طاهرطلوع دل، محمدصادق؛ مهدی نژاد، جمال الدین و سادات، سیده اشرف (۱۳۹۹). تأثیر مؤلفه‌های معنایی، رفتاری و کالبدی حس مکان در رضایتمندی سکونتی. معماری و شهرسازی پایدار، ۸(۱)، صص. ۱۶۵-۱۸۲.
- طالقانی، محمود (۱۳۹۰). خانه موسی‌زاده میراث معماری روستایی گیلان (۴) جلگه غرب. تهران: آثار هنری متن.
- ظاهری، محمد (۱۳۷۴). جغرافیای سکونت (سکونتگاه‌های روستایی). تبریز: انتشارات دانشگاه تربیت معلم تبریز.
- علی الحسائی، مهران و راهب، غزال (۱۳۸۸). آسیب‌شناسی توجه روستاییان به محیط طبیعی و حفظ محیط زیست در برپایی مسکن (نمونه مورد مطالعه: سکونتگاه‌های روستایی استان گیلان). علوم و محیطی، ۶(۳)، صص. ۲۰۶-۱۹۳.
- عنابتستانی، علی اکبر و فعال جلالی، امین (۱۴۰۰). تأثیر سبک معماری بر ارتقای حس تعلق مکانی در سکونتگاه‌های روستایی (مورد شناسی: دهستان کارده شهرستان مشهد. جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، ۱۱(۳۹)، صص. ۲۷-۵۴.
- فلاح، محمدصادق (۱۳۸۵). مفهوم حس مکان و عوامل شکل دهنده آن. هنرهای زیبا، ۲۶(۲)، صص. ۵۷-۶۶.
- قنبری، سوسن؛ یگانه، منصور و بمانیان، محمدرضا (۱۴۰۲). بررسی سیر تکامل خانه‌های روستایی جلگه‌ای گیلان با استفاده از روش تشابه‌سنجی فرم و روابط فضایی پلان‌ها (مورد مطالعه: شهرستان تالش). پژوهش‌های روستایی، ۱۴(۱)، صص. ۱۵۲-۱۷۱.
- گلکار، کوروش (۱۳۹۳). آفرینش مکان پایدار، تأملی در باب نظریه طراحی شهری. تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- گرچی مهلبانی، یوسف و دانشور، کیمیا (۱۳۸۹). تأثیر اقلیم بر شکل‌گیری عناصر معماری سنتی گیلان. معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۳(۴)، صص. ۱۳۵-۱۴۵.
- لینچ، کوین (۱۳۷۵). تئوری شکل شهر. تهران: موسسه چاپ و انتشار دانشگاه تهران، مترجم سید حسین بحرینی.
- محمدرزاده دوگاهه؛ محمد، سلطان‌زاده؛ حسین، شکاری نیری، جواد و آمار، تیمور (۱۳۹۸). نقش فرهنگ در شکل‌گیری خانه‌های بومی منطقه تالش. پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران، ۹(۲)، صص. ۵۵-۳۱.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). شناسنامه آبادی‌های کشور. سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان گیلان.

موسی‌ئی‌جو، اکبر؛ ماجدی، حمید و ذبیحی، حسین (۱۴۰۰). نقش مولفه‌های کالبدی در حس مکان مجموعه‌های مسکونی: مقایسه دو مجموعه مسکونی کوی استادان و شهرک نیوساید اهواز. *مطالعات محیطی هفت حصار*، ۳۶(۱۰)، صص. ۱۹-۳۴.

میرغلامی، مرتضی و آیشم، معصومه (۱۳۹۵). ارائه مدل ارزیابی حس مکان براساس مولفه‌های کالبدی، ادراکی، عملکردی و اجتماعی، نمونه موردی: خیابان امام ارومیه. *مطالعات شهری*، ۵(۱۹)، صص. ۶۹-۸۰.

ناطق، هما (۱۳۹۹). طراحی مجتمع مسکونی در حاشیه زاینده رود (بیشه حبیب) شهر اصفهان براساس حس تعلق به مکان در خانه‌های سنتی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی، دانشکده فنی و مهندسی.

واصفیان، فرزانه؛ حسینی، فرزانه و غیبی، داریوش (۱۳۹۵). بررسی میزان تاثیر مولفه‌های سازنده حس مکان در روستا (نمونه موردی: روستای قلات شیراز)، دومین همایش ملی عمران، معماری، شهرسازی و مدیریت انرژی، اردستان.

هاشمی اشکاء، حسن (۱۳۸۳). *نقشه‌آبادی‌های استان گیلان*. رشت، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گیلان، معاونت آمار و اطلاعات.

یزدگرد، فاطمه (۱۳۹۰). بازآفرینی پایداری با تاکید بر نقش طبیعت در ساختار کالبدی شهرهای ایرانی - اسلامی (بررسی موردی رود دره مقصود بیک تهران). *مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۲(۵)، صص. ۷۹-۹۴.

یاسوری، مجید؛ محمودی، سمیرا؛ دربان آستانه علیرضا و امامی، فاطمه (۱۴۰۲). معناپذیری و حس تعلق به مکان در ارتقای سرمایه اجتماعی روستاییان. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۳(۷۱)، صص. ۸۱-۱۰۲.

- Basiago, A. (1999). Economic social and environmental sustainability in development theory and urban planning practice. *The Environmentalist*, 19 (2), pp.145-161.
- Canter, D. (1971). *The Psychology of Place*; London: The Architectural Press.
- Lang, J. (1994). *urban design, the American experience*. van no standard reinhold, New York, pp.29.
- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design*, 3: (1), pp.93 - 116.
- Proshansky ,H. M., Fabian, A. K., Kaminoff, R. (1983). Placeidentity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 57-83.
- Rapoport, Amos. (19۹0). Human Aspects of Urban Form: Towards a man-environment Approach To Urban Form and Design.
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Schulz, Ch .N. (1988). *Architecture: Meaning and Place, Selected Essays (Architectural documents)*. Rizzoli; First American Edition.
- Tuan, Yi-Fu. (2001). *Topophilia. Englewood Cliffs*: Prentiss-Hall.

References

- Ayashm, M., mirgholami, M. (2016). A conceptual model to evaluate the sense of place using four factors of perceptual, physical, social and functional (the Case study of Imam Street in Urmia, Iran). *Motaleate Shahri*, 5(19), pp.69-80. [In Persian]
- Alalhesabi, M., & Raheb, G. (2009). The Influence of Conservation of Natural Environment for Housing Development (Case Study: Rural Settlements of Gilan Province). *Environmental Sciences*, 6(3), pp.193-206. [In Persian]
- Anabestani, A. A., Faal Jalali, A. (2021). The Effect of Architectural Architecture on Promoting Place of Love in Rural Settlements (Case Study: Karadeh Village of Mashhad). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 11(39), pp. 27-54. [In Persian]
- Abizadeh, E., Bakhtar, S. (2023). Identifying Effective Drivers on Place Identity and Sense of Place with a Futurology Approach (Case Study of Kandovan Village). *Spatial Planning*, 13(2), pp. 21-44. [In Persian]
- Bazrafshan, J., Tuolabinejad, M., & Skati, H. (2018). A Study and Evaluation Impacts of Attachment to Place on Spatial-physical Reconstruction of Rural Settlements (Case Study: District Neh, City Nehbandan). *Human Geography Research*, 50(4), pp. 791-807. [In Persian]
- Canter, D. (1971). *The Psychology of Place*; London: The Architectural Press.
- Daghighi Masoule, G., Khakpour, M. (2022). Exploring the Impact of Regional Factors on the Sense of Place; A comparative study of the Historic Districts of Rasht and Yazd. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism.*, 13(2), pp. 265-280. [In Persian]
- Dehkoda, A. (1994). *Dictionary of Persian*. Tehran University Publication, 13. [In Persian]
- Falahat, MS (2006), The concept of sense of place and the factors shaping it, *Honarhaye ziba journal*, 26, pp 57-66. [In Persian]
- Gorji Mahlabani, Y., Daneshvar, K. (2010). Impact of climate on the principles of Gilan traditional architecture. *Armanshahr*, 3(4), pp.135-145.
- Golkar, K. (2000). Components of Urban Design Quality. *Sofo Scientific – Research Journal*, 32. [In Persian]

- Grenni, S., Soini, K., & Horlings, L. G. (2020). The inner dimension of sustainability transformation: How sense of place and values can support sustainable place-shaping. *Sustainability Science*, 15, 411–422.
- Ghanbari S., Yeganeh, M & bemanian, M.R. (2022). Architecture Typology of Rural Plain Houses Based on Formal Features, Case Study: (Talesh, Iran), *Frontiers in Built Environment* ,8,1-15.
- Ghanbari, S., Yeganeh, M., & Bemanian, M. R. (2023). Investigating the Evolution of Rural Houses in the Plain Areas Using Similarity Method of the Form and Spatial Relationships of Plains (Case Study: Gilan Talesh, Iran). *Journal of Rural Research*, 14(1), pp.152-171. [In Persian]
- Habibzadeh kouzekonani, S. J., Abdollahzade Taraf, A., Sattari Sarbangholi, H., Pakdel Fard, M. (2022). An Analysis of the Factors Explaining the Sense of Place in Historical Textures (Case Study: Tabriz). *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 10(2), pp.95-106. [In Persian]
- Heidari, A. A., Motalebi, G., & Negintaji, F. (2014). Analysis of the Physical Sense of Place in the Traditional Houses and Modern Residential Apartments. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 19(3), pp. 75-86. [In Persian]
- Haddadian, B., yeganeh, M., pooya, S. S. (2020). Analysis of the Effect of Physical and Ecological Quality of Tehran's Squires on the Sense of Belonging Citizenship. *Journal of Environmental Science Studies*, 5(3), pp.2766-2774. [In Persian]
- Hasani, K., Norouz borazjani, V., Nasirsalami, M. (2017). Re-read of Court's Form and Related Spaces with Shape Grammar Case Study: 100 Houses of Qajar Dynasty in Kashan City. *The Monthly Scientific Journal of Baghe Nazar*, 13(44), pp.65-76. [In Persian]
- Jaferi A, mahdavi pour H. The Role of Vernacular Technologies in the Quality of Residential Spaces. *JHRE* 2013; 32 (141), pp.51-68. [In Persian]
- Javan Forouzande, A., & Motalebi, G. (2011). The Concept of Place Attachment and its Elements. *Hoviatshahr*, 5(8), pp.27-37. [In Persian]
- Lynch, K. (1997). *A theory of city form*. (Translated by Hossein Bahrain). Tehran University Press: Tehran. [In Persian]
- Lang, J. (1994). *urban design, the American experience*. van no standard reinhold, New York, pp.29.
- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design*, 3: (1), pp.93 – 116.
- Mohammadzadeh Dogaheh, M., Soltanzadeh, H., Shekari Nayeri, J., Amar, T. (2020). The Role of Culture in the Formation of Vernacular Houses in the Talesh Region. *Iranian Journal of Anthropological Research*, 9(2), pp.31-55. [In Persian]
- Mousaei jo A, Majedi H, Zabihi H. The role of physical components in the sense of place of residential complexes: A comparison of two residential complexes in Kuy-e-Ostadan and New Side Town of Ahvaz City. *Haft Hesar J Environ Stud* 2021; 9 (36) ,pp.19-34. [In Persian]
- Masterson, V. A., Enqvist, J. P., Stedman, R. C., & Tengö, M. (2019). Sense of place in social–ecological systems: From theory to empirics. *Sustainability Science*, 14, 555–564.
- Proshansky ,H. M., Fabian, A. K., Kaminoff, R. (1983). Placeidentity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, pp. 57–83.
- Pakzad, J. (1996). Identity and Identification with Space. *Soffeh Magazine*, 21, pp.22,45. [In Persian]
- Rapoport, Amos. (1990). *Human Aspects of Urban Form: Towards a man–environment Approach To Urban Form and Design*.
- Rolph, E. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Sartipipour, Mohsen. (2011). Rural Housing Phenomenology. *Housing and Rural Environment*, 30(133), pp.3-14. [In Persian]
- Schulz , Ch .N .(1988).*Architecture: Meaning and Place, Selected Essays (Architectural documents)*.Rizzoli; First American Edition.
- Sajjadzadeh, H., Heydari far, R., & Zandhamidi, F. (2013). *The Impact on the Sustainability of Urban Sense of Place*. International Conference on Civil Engineering Architecture & Urban Sustainable Development. Tabriz. Iran. [In Persian]
- TaherToloudel, M.S., MAHDINEJAD, J., sadat, s.a., (2020). The Effect of Mental, Behavioral and Physical Factors of Sense of Place on Residential Satisfaction. *Journal of sustainable Architecture and Urban design*, 8(1), pp. 165-182. [In Persian]
- Tuan, Yi-Fu. (2001). *Topophilia*. Englewood Cliffs: Prentiss-Hall.
- Taleghani, M. (2011). *Moosa Zadeh's House (Rural architectural heritage of Gilan4 the western plains)*. Tehran, matn publishing. [In Persian]
- Tan, S. K., Tan, S. H., Kok, Y. S., & Choon, S. W. (2018). Sense of place and sustainability of intangible cultural heritage – the case of George Town and Melaka. *Journal of Tourism Management*, 67, 376- 387.
- Yazdgerd, F. (2011). Recreation of sustaility with an emphasis on the role of the nature in the skeletal structure of Iranian-islamic cities (a case study: Magsoud beik river valley, Tehran). *Journal of studies on Iranian-islamic cities*, 2(5), pp. 79-94. [In Persian]

Yasouri M, Mahmoudi S, Darban Astaneh A R, Emami F. (2024). Sensibility and sense of belonging to the place in promoting the social capital of the villagers (Case study: Kurdish villages, Rudbar city). *Journal of Applied Researches in Geographical Scienes*.23 (71), pp. 5. [In Persian]

نحوه استناد به این مقاله:

قنبری، سوسن، یگانه و بمانیان، محمدرضا (۱۴۰۳). بررسی تأثیر کیفیت مؤلفه‌های مدل مکان پایدار در میزان حس تعلق ساکنین خانه‌های روستایی نواحی جلگه‌ای (محدوده مورد مطالعه: ناحیه جلگه‌ای شهرستان تالش). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۵(۴)، ۷۸-۵۷.

DOI: 10.22124/gscaj.2024.26435.1287

Copyrights:

Copyright for this article are retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

